

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної кібернетики та інформатики

Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція

**"Економічна кібернетика –
інженерія економіки (випуск 24)"**

29-30 листопада 2013 р.

Тернопіль – 2013

Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція "Економічна кібернетика – інженерія економіки (випуск 24)" / Збірник тез доповідей: випуск 24 (29-30 листопада 2013 р., м. Тернопіль). – Тернопіль: Тайп, 2013. – 55 с.

Збірник тез доповідей підготовлено за матеріалами Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (випуск 24) кафедри економічної кібернетики та інформатики Тернопільського національного економічного університету від 29-30 листопада 2013 р.

Організаційний комітет: д-р екон. наук, професор Ляшенко О.М. – голова оргкомітету, завідувач кафедри ЕКІ ТНЕУ;
д-р фіз.-мат. наук, професор Боднар Д.І. – професор кафедри ЕКІ ТНЕУ;
д-р екон. наук, професор Гуцайлюк З.В. – професор кафедри обліку у виробничій сфері ТНЕУ;
д-р фіз.-мат. наук, професор Недашковський М.О. – завідувач кафедри програмної інженерії ТНТУ імені Івана Пулюя;
д-р техн. наук, професор Рогатинський Р.М. – проректор з наукової роботи ТНТУ імені Івана Пулюя;
канд. екон. наук, доцент Мачуга Р.І. – секретар конференції, доцент кафедри ЕКІ ТНЕУ.

Друкується на підставі рішення кафедри економічної кібернетики та інформатики ТНЕУ, протокол № 5 від "29" листопада 2013 р.

Відповідальний за випуск: д-р екон. наук, професор Ляшенко О.М.

Тексти матеріалів конференції подаються в авторській редакції. Відповідальність за точність, достовірність і зміст поданих матеріалів несуть автори.

Наша адреса: 46020, м. Тернопіль, майдан Перемоги, 3, к. 2210.

URL Інтернет-конференції: <http://www.konferenciaonline.org.ua/>

Секція 1. Інформаційні системи і технології

¹Загородня Д.І., ²Ковалок К.Ю., ³Саченко А.О., д-р техн. наук, професор,
⁴Крилов В.М., д-р техн. наук, професор
 Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль,
 Кафедра інформаційно-обчислювальних систем і управління,
¹аспірант, ²викладач, ³завідувач кафедри, ⁴професор

АЛГОРИТМ КОНТУРНОЇ СЕГМЕНТАЦІЇ В СИСТЕМАХ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ

На даний час широкого розповсюдження набули системи відеонагляду. Їх все частіше застосовують у охоронних системах, системах контролю доступу, криміналістиці, у системах відеоспостереження в аеропортах, банках, супермаркетах, офісах, для пошуку суб'єктів в потоці людей за зовнішнім виглядом. Такі системи складні та налічують велику кількість відеокамер. Виникає задача систематизації та автоматизації обробки відеоданих з камер, наприклад, розпізнавання облич або інших об'єктів. Для цього використовують інформаційні інтелектуальні технології. Проте, існуючі системи відеонагляду цього класу не мають достатньої для практики оперативності обробки об'ємних даних [3, 4].

Авторами запропоновано зменшити об'єм інформації, що обробляється провівши контурну сегментацію зображення (рис. 1).

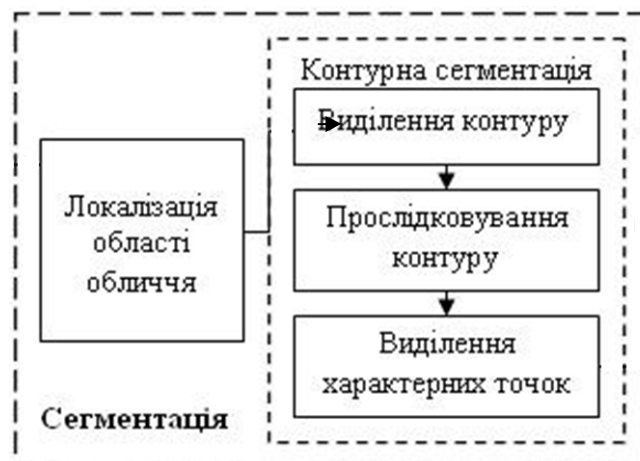

Рис. 1. Структурна процедури сегментації

Сегментація – це процедура системи відеонагляду, що полягає у спрощенні та зміні представлення зображення, щоб його було простіше і легше аналізувати. А контурна сегментація полягає у виділенні множини контурів зображення та їх подальшого аналізу. Перехід до обробки контура замість всього зображення зменшує в декілька раз об'єм інформації, що обробляється та тим самим підвищує швидкодію всієї системи відеоспостереження. Тому робота цієї процедури багато в чому визначає результат роботи всієї системи.

Як видно з рис. 1, процедура сегментації складається з локалізації області обличчя, виділення контуру, його прослідковуванні та виділенні характерних точок. Кожен етап, в свою чергу, виконує ряд перетворень із зображенням.

Для етапу локалізації області обличчя обрані емпіричні методи виявлення облич. Перевагами цих методів є простота реалізації та відсутність потреби у навчанні.

При виділенні контуру потрібно отримати зовнішній контур у вигляді замкнутої кривої. Запропоновано використати метод апроксимації [2]. Метод апроксимації кривих можна використовувати для контурної сегментації шляхом підбору аналітично заданої кривої до сукупності точок контурного препарату. Якщо є інформація про очікувану форму об'єкта, наприклад, як в нашому випадку, що це еліпс, то в якості апроксимуючої кривої потрібно взяти еліпс. Також можна спробувати застосувати апроксимацію поліномами, використовуючи ітеративні методи підбору.

Прослідковування контуру полягає у занесенні координат точок контуру у двовимірний масив. А власне сам алгоритм прослідковування контуру нагадує поведінку «жука» [2]. Для двійкового зображення уявний «жук» починає свій шлях на білому полі і рухається у напрямку до області чорних елементів зображення. Після того, як «жук» перетне чорний елемент, він повертається ліворуч і переходить до наступного елементу. Якщо цей елемент чорний, «жук» знову повертається ліворуч, якщо ж елемент виявляється білим, то «жук» повертається направо. Ця процедура триває доти, поки «жук» не повернеться у вихідну точку (контур замкнеться). Координати точок переходу з чорного на біле або з білого на чорне будуть координатами точок контуру.

Характерні точки – це точки на ділянках значної кривизни. Для виділення характерних точок контуру запропонований інтерполяційний метод [1]. Він проводить підбір найдовшого прямолінійного відрізка між двома точками контуру. При цьому відстань від проміжних точок контуру до прямолінійного відрізка не повинна перевищувати заданого порога Δ . Алгоритм даного методу полягає у наступному [1]:

1. Початкова точка контуру (x_0, y_0) вводиться в буферний пристрій.

2. Вибирається точка (x_n, y_n) . Розмір інтерполяційного відрізка n вибирають рівним фрагменту, що застосовується для контурної обробки ($n=4$).

Визначається нахил інтерполяційного відрізка $m = \frac{(y_n - y_0)}{(x_n - x_0)}$. За цими даними

обчислюються координати n точок, що ділять відрізок прямої на n рівних інтервалів.

3. Обчислюються відстані Δ_i між відповідними точками кривої та інтерполяційного відрізка.

4. Значення Δ_i порівнюються з порогом Δ . Якщо $\Delta_i > \Delta$, то в буферний пристрій вводяться координати точки (x_i, y_i) і обчислювальний процес продовжується. При цьому точка (x_i, y_i) заноситься в масив характерних точок. Якщо ні одне з Δ_i не перевищує Δ , то довжина інтерполяційного відрізка збільшується.

5. Критерієм виходу з циклу є перегляд всього масиву прослідкованих точок контуру і перетин поточного відрізка з початковою точкою.

Застосування запропонованого алгоритму контурної сегментації дозволяє підвищити оперативність роботи системи відеоспостереження в порівнянні з аналогічними системами за рахунок зменшення об'єму інформації, що обробляється.

Література

1. Крылов В.Н. Вторичные преобразователи сигналов изображений / В.Н. Крылов, М.В. Максимов. – Одесса: Астропринт, 1997.
2. Прэт У. Цифровая обработка изображений: Пер. с англ. – М.: Мир, 1982. – Кн. 2. – 480 с.
3. Rafael [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rafael.co.il/marketing/area.aspx?FolderID=407&docID=1022>.
4. Cognitec Systems [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cognitec-systems.de>.

Ткачов І.І., канд. фіз.-мат. наук, доцент

Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України, м. Київ

Старший науковий співробітник

Поленок С.П., канд. фіз.-мат. наук

Державний науково-дослідний інститут інформатики та моделювання економіки

Мінекономрозвитку України, м. Київ

Зав. відділом

НА ШЛЯХУ ДО ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ЧЕРЕЗ КРИЗУ ІМПЕРАТИВНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ДО ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ ТА "ТРЕТЬОЇ ПЛАТФОРМИ"

Сьогоднішній економічний розвиток, що характеризується глобальними інноваціями, появою нових форм господарювання й нових форм організації праці, на ділі означає перехід до нового економічного укладу, який отримав назву «інформаційна економіка» та «інформаційне суспільство».

Індустріальний уклад вже не може забезпечити нових робочих місць і зайнятості населення, відтворення культури й рішення соціальних питань, росту економіки й добробуту населення. Розвиток ІТ-сектора й інформаційного суспільства стає у зв'язку із цим найактуальнішим завданням для керівництва нашої країни, усіх фахівців, причетних до функціонування та розвитку цього технологічного напрямку [1].

У доповіді Єврокомісії 2012 р. щодо економічних перспектив нових комп'ютерних технологій наводиться прогноз: завдяки ІТ ВВП збільшиться на 583 млрд. євро з 2015 р. по 2020 р. (<http://www.vestifinance.ru/articles/18056>). Вважається, що розвиток ІТ-технологій і зокрема поширення нових «хмарних» сервісів дозволять створити в регіоні близько 2,5 млн. нових робочих місць і прискорити темпи економічного росту. Першопрохідниками в комп'ютерних «хмарах» стануть державні установи ЄС.

Виникнення хмарних обчислень – це лише одна складова частина суттєвої трансформації всієї галузі інформаційних технологій (ІТ) та телекомунікацій, яка полягає в переході до «третьої платформи» (The 3rd

Platform). Першою були мейнфрейми, другою — ПК, а третю сформувало об'єднання таких явищ, як: широке (та постійно зростаюче) використання мобільних гаджетів в якості термінальних пристроїв, «хмарні» обчислення, Великі Данні та аналітика [2].

Незважаючи на стрімкий прогрес технологій, сам процес створення інформаційних систем залишилося, по суті, в “кам'яному столітті” об'єктно-орієнтованого програмування, що уже не задовольняє сьгоднішнім вимогам за часом розробки, впровадження й розвитку програмного забезпечення.

В цій роботі ми зосередимось на деяких факторах та рисах кризи класичного імперативного програмування та перспективах розвитку «хмарних» сервісів та пов'язаних з ними змін у парадигмі застосування та використання ІТ.

Класичний підхід до створення інформаційних систем ґрунтується на програмуванні, що, з одного боку, вимагає багато часу й зусиль на розробку й впровадження, а, з іншого боку – ґрунтується на серйозних ключових допущеннях, істотно обмежуючі можливості практичної реалізації інформаційних систем. У той час, як саме практична реалізація сьогодні стала пріоритетною.

Мова йде про ті обмеження, які змушують програміста думати як комп'ютер, замість того щоб бачити інформаційну систему більш широко, у плані її практичної реалізації й використання різних інформаційних технологій. У результаті, комп'ютерні програми усе більше перетворюються в громіздкий код, що не дає ніякої волі для маневру й розвитку, необхідних для рішення прикладних завдань.

Створити реально функціонуючу інформаційну систему шляхом програмування її традиційними методами досить складно, довго й дорого, а забезпечити її еволюцію ще складніше. За оцінками фахівців, близько 70% часу в проектах витрачається на супровід і внесення змін у готовий програмний код.

Сьгоднішнє ускладнення програмних систем і мов програмування постала як глобальна проблема: вона призвела до кризи класичного імперативного програмування, що базується на створенні текстових комп'ютерних кодів, що реалізують заданий набір інструкцій.

І хоча пошук нової методології програмування обговорюється вже близько 30 років [3-17], однак поява нових парадигм як і раніше є актуальною темою, оскільки нова методологія може значно знизити час, вартість і складність розробки сучасних інформаційних систем.

Серед нових інформаційних технологій, які мають перспективу подолання кризи імперативного програмування, великі сподівання пов'язуються сьогодні з бурхливим розвитком технології “хмарних” обчислень. Дані технології дозволяють по новому вирішити проблеми створення інформаційних систем і спростити їхнє використання масовим користувачем.

Еволюція класичного програмування

Як відомо, технології програмування пройшли у своєму розвитку кілька етапів (їх ще називають парадигмами): класичне, процедурне, модульне, структурне й об'єктно-орієнтоване програмування.

Кожна нова методологія розробки програмного забезпечення (ПЗ) й мова програмування дозволяли усе більш природно відображати вимоги до

програмного продукту, що давало можливість створювати більше складні системи.

Зараз об'єктно-орієнтоване програмування (ООП) є методологією, на користь якої робиться вибір більшістю нових проектів розробки програмних продуктів. Однак, як свідчить сьогоднішній досвід, ООП не в достатній мірі дозволяє справлятися зі зростаючою складністю програмних систем.

При цьому вже досить довго вживають спроби вдосконалити технології й модернізувати мови програмування. Це суб'єктно-орієнтоване програмування (subject-oriented programming) [16], композиційні фільтри (composition filters) [3], адаптивне програмування (adaptive programming) [17], ментальне програмування (intentional programming) [5, 6], генеративне, або трансформаційне, програмування (generative programming, transformational programming) [7, 10], мовно-орієнтоване програмування (language oriented programming) [4], аспектно-орієнтоване програмування (Aspect-oriented programming) [11-15] та інші численні моделі, підходи й прийоми програмування.

Однак, незважаючи на значні поліпшення методології, більшість нових методів було просто розширенням існуючих підходів в області створення складних інформаційних систем і не знімало принципових проблем й обмежень традиційного програмування. Всі проблеми, властиві імперативному програмуванню, залишилися.

Проблеми мейнстримового (класичного) програмування

Про проблеми класичного програмування написано чимало [3-17]. Однак, сьогодні недоліки традиційного програмування стають критичними в умовах бурхливого розвитку ІТ і масової інформатизації суспільства.

Більшість проблем виникає з того, що немає способу забезпечити задовільну підтримку окремої предметної області мовою загального призначення, як немає й універсальної предметно-специфічної мови. Нижче описані найбільші проблеми сучасного програмування, рішення яких неможливо в рамках старої парадигми.

Серед цих проблем є чисто технічні: обмеженість концептуальних засобів побудови інформаційних систем, складність, довгий час реалізації, різка крива навчання, мала розширюваність, недолік підтримки середовищем, обов'язкове залучення програмістів і т.п.

Однак головний фактор, що гостро порушує питання про необхідність нової методології в створенні інформаційних систем, скоріше, гносеологічний, що коріниться у самих принципах взаємодії людини та інформаційних систем. У класичному розумінні, реалізація складної інформаційної системи – це дуже великий програмний код. Дотепер апаратно-програмне середовище для більших систем мінялося досить повільно. Сьогодні ситуація в корені змінилася. Нові технології, нові платформи зробили революцію у використанні інформаційних систем. Виникає питання: як адаптувати або модифікувати великі системи до мінливих технологічних умов. Висновок один – старі підходи для цього не годяться.

Наведемо найбільш істотні, на наш погляд, обмеження й недоліки методологій класичного програмування.

(1) Відсутність інтероперабельності й сумісності інформаційних систем

Традиційні парадигми програмування використовують при проектуванні програм функціональну декомпозицію й не дозволяють реалізувати наскрізну функціональність. Зараз центр тяжіння перемістився з ефективного виробництва інформації на ефективне споживання інформації в повсякденній практичній діяльності й вивід знань з неї, що вимагає наскрізної функціональності у всіх процесах виробництва й споживання інформації й максимальної простоти реалізації для участі людини в інформаційній взаємодії.

(2) Рівень складності програм і програмного коду

Складності використання класичного імперативного програмування:

- Топологічна й інформаційна складність програм.
- Складність мовних засобів й складність їхнього застосування.
- Психологічна складність сприйняття й розуміння програмних текстів, що є істотною перешкодою для супроводу й модифікації програм.

(3) Багатомірна функціональність vs. одномірної реалізації (алгоритмізації) систем

(4) Проблема обмеженості й складності комп'ютерно-орієнтованих мов

Хоча, в ідеалі, програмне забезпечення дає можливість робити з комп'ютером все, однак у реальності, воля сьогоденного програміста досить обмежена. Написання самостійних доробок вимагає величезних затрат часу й сил і зовсім непрактичне.

(5) Затримки часу в реалізації ідей

Найсерйозніша проблема сучасного програмування полягає в тому, що від того моменту, коли програміст точно знає, як вирішити проблему, і до того, коли він напише програму, проходить *величезний проміжок часу*.

(6) Аналіз і підтримка існуючого коду

Мова програмування загального призначення вимагає перекладу високорівневих концепцій предметної області в низькорівневий програмний код – і більша частина загальної картини втрачається.

(7) Проблема складності у вивченні функціональних можливостей мови й предметної області

Наприклад, в ООП основний метод розширення мови – бібліотеки класів, які виражаються не в термінах предметної області, а в низькорівневих узагальнених абстракціях таких, як класи і методи. Це веде до додаткових складностей.

Виходячи з викладеного, можна сформулювати основну тезу: сьогоденні комп'ютерні мови програмування занадто складні, багатослівні й піддаються помилкам. Існує запит на метод побудови інформаційних систем на основі предметно-орієнтованого інструментарію. Інформаційні системи повинні бути ближче до предметної області, чим до комп'ютерних наборів інструкцій, і процес їх побудови має бути набагато простішим й швидким.

Перехід на “хмарні” обчислення

Новою перспективною методологією для рішення проблеми зростаючої складності програмних продуктів є “хмарні” обчислення (“хмарні” технології, cloud computing).

Термин “хмарні обчислення” (cloud computing) почав широко використовуватись в комерційних колах та у середовищі науковців і

дослідників в США приблизно з 2005 року після запуску компанією Amazon.com проекту Elastic Compute Cloud (Amazon EC2).

А вже у 2011 році Американський Інститут стандартів і технологій (NIST) сформулював визначення «хмарних обчислень»: під «хмарними обчисленнями» розуміється модель зручного та необмеженого якоюсь локалізацією мережевого доступу за вимогою до пулу обчислювальних ресурсів (наприклад, мереж, серверів, систем зберігання, додатків і послуг), які можуть бути швидко надані з мінімальними зусиллями провайдера послуг [18]. Основні риси цієї моделі такі:

Самообслуговування за вимогою. Споживач може в односторонньому порядку за власною потребою дістатись обчислювальних можливостей (сервісів), таких як серверний час або швидкості доступу та обробки даних, обсяг збережених даних, автоматично, без персонального контакту постачальником послуг мережевого доступу.

Універсальний доступ до мережі. Сервіси доступні по мережі за стандартними механізмами, незалежно від клієнтської платформи використовуваного термінального пристрою (наприклад, мобільних телефонів, комп'ютерів, ноутбуків і робочих станцій).

Об'єднання ресурсів (англ. resource pooling), постачальник послуг об'єднує ресурси для обслуговування великої кількості споживачів в єдиний пул для динамічного перерозподілу потужностей між споживачами в умовах постійної зміни попиту на потужності; при цьому споживачі контролюють тільки основні параметри послуги (наприклад, обсяг даних, швидкість доступу), але фактичний розподіл ресурсів, що надаються споживачеві, здійснює постачальник (в деяких випадках споживачі все-таки можуть управляти деякими фізичними параметрами перерозподілу, наприклад, вказувати бажаний центр обробки даних з міркувань географічної близькості);

Еластичність, послуги можуть бути надані, розширені, звужені в будь-який момент часу, без додаткових витрат на взаємодію з постачальником, як правило, в автоматичному режимі;

Облік споживання, постачальник послуг автоматично обчислює спожиті ресурси на певному рівні абстракції (наприклад, обсяг збережених даних, пропускна спроможність, кількість користувачів, кількість транзакцій), і на основі цих даних оцінює обсяг наданих споживачам послуг.

Найважливішим технологічним фактором, який відкрив можливість «хмарних обчислень» стала велика пропускна здатність комунікаційних каналів Інтернету. Завдяки цьому користувачу достатньо мати термінальний комунікаційний пристрій, що отримує обчислювальні потужності з віддаленого серверу, який скритий від нього ширмою «мережевої хмари».

Основна перевага «хмарних» технологій: поліпшення структури інформаційного простору й наслідки, що випливають із цього:

- можливість "*наскрізної функціональності*";
- спрощення супроводу, еволюції й внесення змін;
- поява нових можливостей, пов'язаних з бізнес-інтелектом.

Перелічимо деякі достоїнства хмарних платформ:

1. Дозволяє значно скоротити час і ресурси для побудови інформаційної системи, що значно знижує складність проблеми й, що ще важливіше, полегшує розуміння її іншими розробниками.

2. У модульних інформаційних системах, побудованих на основі “хмарних” платформ, немає потреби в блок-схемах й інших графічних формах зображення алгоритмів.

3. Сильно спрощується процес підтримки й супроводу інформаційних систем.

4. Доступність і відмовостійкість – всім користувачам, з будь-якої точки, де є Інтернет, з будь-якого комп'ютера, де є браузер.

5. Економічність та ефективність – плати стільки, скільки використовуєш. «Хмара» дозволяє враховувати і оплачувати тільки фактично спожиті ресурси строго за фактом їх використання;

6. Простота – не потрібні покупка і налаштування програм і устаткування, їх оновлення.

7. Гнучкість і масштабованість – необмеженість обчислювальних ресурсів (пам'ять, процесор, диски). «Хмара» є масштабованою і еластичною - ресурси виділяються і звільнюються у міру потреби.

8. Інструмент для стартапів. В очах таких споживачів сервісу хмарних обчислень, як компанії, що розпочинають свій бізнес, основною перевагою даної технології є відсутність необхідності закупувати все відповідне обладнання та ПЗ, а потім підтримувати їх роботу.

Слід відзначити також *основні недоліки і труднощі використання cloud computing*:

1. Постійне з'єднання з мережею. Cloud Computing майже завжди потребує з'єднання з мережею (Інтернет). Якщо немає доступу до мережі – немає роботи, програм, документів.

2. Безпека даних теоретично може бути під загрозою. Не всі дані можна довірити сторонньому провайдеру, при чому не тільки для зберігання, але ще і для обробки.

3. Функціональність «хмарних» додатків. Не всі програми або їх властивості доступні віддалено.

4. Залежність від «хмарного» провайдера. Завжди залишається ризик, що провайдер одного разу не зробить резервну копію даних.

У методологічному плані “хмарні” технології дають наступні вигоди, переваги й перспективи:

1. Методологія “хмарних” технологій є відповіддю на проблему зростання складності розв'язуваних на комп'ютерах завдань, і відповідного ускладнення програмного забезпечення, її можна вважати спробою формалізації й уніфікації процесу створення інформаційних систем.

2. “Хмарні” технології, опираючись на конструювання систем зі стандартизованих уніфікованих модулів, взаємодіючих на базі глобальної Мережі, вирішують найважливіше завдання технологічної взаємодії інформаційних систем, тому що апріорі забезпечене використання однакових форматів і стандартів і наскрізна функціональність.

3. Інноваційний характер “хмарних” технологій полягає в тому, що розгляд інформаційної системи як набору стандартизованих модулів дозволяє

перейти до взаємодії систем на значеннєвому (онтологічному) і правовому (інституціональному) рівнях, коли забезпечується обробка інформації без участі людини й в автоматичному режимі дотримуються авторські права на використання інформаційних ресурсів.

Література

1. Ткачов І.І. Перспективи та методологічні засади нового етапу розвитку вітчизняного сектору інформаційних технологій / І.І. Ткачов, С.П. Поленок // В кн. "Сучасна інформатика: проблеми, досягнення та перспективи розвитку": тези доповідей міжнародної конф., 12-13 вересня 2013 року. – К., 2013. – С. 204-206.
2. Черняк Леонид. Третья платформа ИТ: «большая семерка» ОС, версия 2012 / «Открытые системы». – 2011. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osp.ru/os/2011/10/13012228/>.
3. E. Dijkstra. Programming Considered as a Human Activity. Classics in Software Engineering. New York, Yourdon Press, 1979.
4. Donald E. Knuth. Literate programming. The Computer Journal, 27, 97-111, May 1984.
5. M. Aksit, L. Bergmans, and S. Vural. An Object-Oriented Language-Database Integration Model: The Composition-Filters Approach. In Proceedings of the ECOOP'92 Conference, LNCS 615, Springer-Verlag, 1992.
6. M. Ward. Language Oriented Programming. Software – Concepts and Tools, 15, 147-161, 1994.
7. Charles Simonyi. The Death of Computer Languages, The Birth of Intentional Programming. 1995. <ftp://ftp.research.microsoft.com/pub/tr/tr-95-52.doc>.
8. John Brockman. Intentional Programming: A Talk With Charles Simonyi. Edge. 2000. http://www.edge.org/digerati/simonyi/simonyi_p1.html.
9. Krzysztof Czarnecki and Ulrich W. Eisenecker. Generative Programming: Methods, Tools and Applications. Addison-Wesley, 2000. ISBN: 0201309777.
10. K.Czarnecki. Generative Programming: Principles and Techniques of Software Engineering Based on Automated Configuration and Fragment-Based Component Models. PhD thesis, Technische Universitat Ilmenau, Germany, 1998. (Глава Aspect-Oriented Decomposition and Composition).
11. G. Kiczales, J. Lamping, A. Mendhekar, etc. Aspect-oriented programming. Published in proceedings of the European Conference on Object-Oriented Programming (ECOOP). Finland, Springer-Verlag LNCS 1241. June 1997.
12. Е.А. Журавлев, В.А. Кирьянчиков. О возможности динамической интеграции аспектов в аспектно-ориентированном программировании. Изв. СПбГЭТУ (ЛЭТИ) // Сер. Информатика, управление и компьютерные технологии. – 2002. – Вып. 3. – С. 81-86.
13. I.Kiselev. Aspect-Oriented Programming with AspectJ. Indianapolis, IN, USA: SAMS Publishing, 2002.
14. Dharma Shkla, Simon Fell, Chris Sells. Aspect-Oriented Programming Enables Better Code Encapsulation and Reuse. MSDN Magazine, March 2002.
15. Aspect-Oriented software development networkю www.aosd.net.
16. Петриковский А. Субъектное программирование / А. Петриковский // Компьютера. – 05.04.2006. – № 13.
17. "Adaptive Object Oriented Programming: The Demeter Approach with Propagation Patterns" Karl Liebherr 1996 ISBN 0-534-94602-X.
18. Greg Satell. 4 Digital Laws / Greg Satell // DigitalTonto. At the crossroads of Media, Marketing and Technology. Posted on 12.10.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.digitaltonto.com/2011/4-digital-laws/>.

Секція 2. Економічні науки

*Бабкіна Є.Ю., Мороз О.І., Погобалова О.В., викладачі
ДВНЗ "Луганський коледж будівництва, економіки та права", м. Луганськ*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ВНУТРІШНІХ РЕЗЕРВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Стрімкий розвиток ринкових відносин на сучасному етапі вимагає здійснення нової фінансової політики, посилення її впливу на прискорення соціально-економічного розвитку, зростання ефективності виробництва. Важливе місце в таких умовах має своєчасне виявлення внутрішніх резервів підприємства та подальше їх використання.

У кожному виробництві є визначені можливості підвищення виробництва, що не використовуються, удосконалення якості, поліпшення праці. Їх називають резервами виробництва.

Резерви – величина динамічна. Фактори, що впливають на величину резервів не є постійними, а змінюються залежно від розвитку науки, організаційно-технічних особливостей підприємства та удосконалення організації виробництва, підвищення якості продукції, вдосконалення планування і підвищення автоматизації виробництва, оптимізації поточних витрат, вдосконалення маркетингової стратегії та ін.

Зростання ролі резервів виробництва націлює на їхній постійний пошук.

Необхідною умовою виявлення і використання внутрішніх резервів підприємства є їх кількісна оцінка. Для цього в сучасній економічній науці використовуються різні методи.

Під методом у широкому змісті розуміють спосіб дослідження [2, с. 32]. Метод – це спосіб, порядок дослідження чого-небудь у певному порядку, за певними правилами, за допомогою певних засобів [3, с. 9].

Відповідно до цього методи виявлення резервів – це послідовність дій спрямованих на пошук внутрішніх резервів підприємства та способів визначення їх розміру.

В якості методів виявлення внутрішніх резервів підприємства виступають:

- математичні методи аналізу, у які включаються: лінійне програмування, динамічне програмування, керування запасами, теорія ігор, теорія масового обслуговування, мережні методи, виробничі функції, імітаційне моделювання й ін.;
- традиційні методи економічного аналізу;
- методи технічних рішень у напрямках удосконалювання конструкції, зміни технології;
- методи удосконалювання організації виробництва;
- методи удосконалювання керування, що складаються з організаційно-розпорядницьких, економічних, соціально-психологічних, юридичних методів [1, с. 40].

На нашу думку виявлення внутрішніх резервів підприємства в першу чергу повинне опиратися на комплексний економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного й організаційного рівня виробництва; використання виробничих потужностей й основних фондів; використання сировини, матеріалів і робочої сили; господарських зв'язків.

Економічний аналіз дає найповніше уявлення про резерви шляхом комплексного вивчення господарської діяльності підприємства, його підрозділів на всіх етапах виробничого циклу.

Отже, зростання ефективності господарсько-фінансової діяльності є першочерговим практичним завданням для кожного підприємства. Ретельне дослідження методів виявлення внутрішніх резервів підприємства дасть змогу більш досконалому їх пошуку та своєчасному виявленню і використанню.

Література

1. Маркин Ю.П. Анализ внутрипроизводственных резервов / Ю.П. Маркин. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 160 с.
2. Марочкіна А.М. Бухгалтерський облік за Національними стандартами: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Марочкіна. – Харків: Торсінг, 2002. – 296 с.
3. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие / Г.В. Савицкая. – 6-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Новое издание, 2001. – 704 с.

*Бутиріна В.М., канд. екон. наук, доцент, Харайм Д.М., студент-магістрант
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Сімферополь*

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Прибуток як комплексний, інтегрований показник всебічно характеризує ефективність певного виду бізнесу, а тому його привабливість для інвесторів. Стимулюючи або, навпаки, стримуючи ділову та інвестиційну активність у різних галузях та сферах економічної діяльності, прибуток сприяє цілеспрямованому міжгалузевому та міжрегіональному перерозподілу капіталів. А держава, у свою чергу, маючи у своєму розпорядженні широкий спектр інструментів прямої та непрямої дії, здатна стимулювати або стримувати окремі процеси та явища, що, у кінцевому підсумку, позначається на розмірі прибутку суб'єкта господарювання.

Серед вітчизняних науковців і практиків, які присвятили свої праці питанням функціонування страхових компаній в цілому, та оподаткування зокрема, слід відзначити праці О. Островерхої [5], О. Кисельової [3], О. Квасовського, М. Стецько [2], О. Гаманкової [1], О. Кірімова [4] та ін. Однак зміни законодавства відносно оподаткування прибутку страхових компаній вимагають подальшого наукового опрацювання та осмислення відповідних процесів.

В Україні ставка податку для юридичних осіб згідно з розділом XX "Перехідні положення" Кодексу становить: 23 % – з 1 квітня 2011 р. по 31 грудня 2011 р. включно; 21 % – з 1 січня 2012 р. по 31 грудня 2012 р. включно; 19 % – з 1 січня 2013 р. по 31 грудня 2013 р. включно; 16 % – з 1 січня 2014 р.

Податковий кодекс, який набув чинності в 2011 р., містив норму про те, що з 2013 р. страховики будуть переведені на загальну систему оподаткування. Однак на початку жовтня 2012 р. був прийнятий законопроект, який запровадив особливу систему оподаткування: страховики повинні платити 3% з валових премій, але вже за вирахуванням коштів, переданих на внутрішнє перестраховування, а це повернення до системи оподаткування 2011 р. А отже для цілей оподаткування під доходом від страхової діяльності розуміється сума доходів страховика, нарахована протягом звітного періоду. З доходів від страхової діяльності виключені страхові платежі, страхові внески, страхові премії, нараховані страховиком за договорами перестраховування, а отже премії, передані у перестраховування резидентам, звільнені від оподаткування.

У Міністерстві доходів і зборів підраховали, що в I півріччі 2013 р. страховики сплатили до бюджету 302 млн. 400 тис. грн. податку на прибуток. Для порівняння, за аналогічний період минулого року вони сплатили 369 млн. 300 тис. грн. і існує подальша тенденція до продовження зменшення відрахувань страховиків до бюджету до кінця року.

Згідно з діючим Податковим Кодексом автором було здійснено систематизацію ставок податку на прибуток, які застосовують страховики у своїй діяльності (табл. 1).

Успіх проведеної податкової реформи залежатиме від системного, науково обґрунтованого підходу до подальшого вдосконалення норм податкового законодавства та партнерських відносин між державою та страховиками.

Таблиця 1

Ставки податку на прибуток для суб'єктів страхової діяльності станом на 01.09.2013 р. відповідно до норм Податкового кодексу України*

Ставка	Об'єкт оподаткування, до якого застосовується ставка податку	Номер ст., п., пп. ПКУ
1	2	3
0%	отриманні доходу внаслідок виконання договорів з довгострокового страхування життя та пенсійного страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення у разі виконання вимог до таких договорів	пп. 156.2.2 ст. 156, пп. 151.2.2 ст. 151
0%	доходи у межах договорів із обов'язкових видів страхування, за якими страхові виплати (страхові відшкодування) здійснюються на користь фізичних осіб – нерезидентів, а також за договорами страхування у межах системи міжнародних договорів "Зелена карта"	абзац 2 п. 160.6 ст. 160
0%	доходи від договорів страхування або перестраховування із страховиками та перестраховиками - нерезидентами, рейтинг фінансової надійності (стійкості) яких відповідає вимогам, установленим національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а також під час укладання договорів перестраховування з обов'язкового страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту	абзац 4 п. 160.6 ст. 160

Продовження табл. 1

1	2	3
3%	доходи від провадження страхової діяльності, крім діяльності з виконання договорів довгострокового страхування життя та пенсійного страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення	пп.151.2.1 ст. 151
4%	доходи у межах договорів страхування ризиків за межами України, за якими страхові виплати (страхові відшкодування) здійснюються на користь нерезидентів	абзац 3 п.160.6 ст. 160
12%	доходи від договорів страхування або перестраховування із страховиками та перестраховиками - нерезидентами в інших випадках, що не передбачені вищезазначеними ставками, за ставкою 12 відсотків суми таких платежів (виплат) за власний рахунок у момент здійснення перерахування таких платежів (виплат)	абзац 5 п.160.6 ст. 160
19%	доходи страховика від діяльності, не пов'язаної із страховою діяльністю, а також доходи, одержані страховиком у звітному періоді від перестраховиків за договорами перестраховування, зменшені на суму здійснених страховиком-цедентом страхових виплат (страхового відшкодування) у частині (у межах часток), в якій перестраховик несе відповідальність згідно з укладеними із страховиком-цедентом договорами перестраховування	п. 151.1 ст. 151, пп. 156.2.3 ст. 156

*Джерело: Складено автором на підставі [6]

Література

1. Гаманкова О.О. Псевдстрахові операції та їх вплив на формування ринку страхових послуг України / О.О. Гаманкова // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Foa/2009_13/13_04.pdf
2. Квасовський О. Проблемні аспекти прямого оподаткування страхових компаній в Україні / О. Квасовський, М. Стецько // Фінанси України. – 2011. – № 1. – С. 52-63.
3. Кисельова О.М. Концептуальні підходи щодо оподаткування страхової діяльності / О.М. Кисельова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 7 (86). – С. 107-113.
4. Кірімов О. Схеми та фінансовий інжиніринг на страховому ринку України / О. Кірімов // Страхова справа. – 2010. – № 4 (40). – С. 10-14.
5. Островерха Р.Е. Прибуток страхових компаній та порядок його формування / Р.Е. Островерха // Зб. наук. пр. Нац. ун-ту державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 384-393.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI із змінами та доповненнями: за станом на 01.09.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1362599293994898#n3387>.

Галенко О.С.

*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ
Кафедра теорії та практики управління*

ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

Кожна організація від початку свого існування включена у постійний діалог із різними суспільними інститутами. Тому необхідність запровадження системи корпоративної соціальної відповідальності як проміжної ланки між компанією та зацікавленими сторонами полягає у тому, що суспільство

дозволяє користуватися частиною власних ресурсів (наприклад, трудовими, природними). Відповідно бізнесова структура повинна відповідати за їх використання, що у свою чергу має відображатися у корпоративних звітах про корпоративну соціальну відповідальність та сталий розвиток.

Більше того кожна організація у своїй діяльності повинна не тільки реагувати та пристосовуватися до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, а і вивчати власний вплив та попереджувати негативні прояви.

Сучасні науковці дотримуються думки, що організація має можливість долучитися до запровадження системи корпоративної соціальної відповідальності лише за умови досягнення бажаного рівня прибутку. А це у свою чергу означає, що межею витрат на задоволення суспільних потреб залишається фіксована матеріальна вигода. Однак навіть за умови стабільного високого доходу у власників організацій часто відсутня як зовнішня, так і внутрішня мотивація. Тому перехід до соціально відповідального ведення бізнесу можливий лише за умови розуміння суспільством концепції соціальної відповідальності. Формування соціальної відповідальності як характеристики особистості здійснюється в ході практичної діяльності і є результатом інтеріоризації суспільних норм та цінностей.

На даний момент практичне значення соціально відповідального бізнесу зростає та формує обрис сучасної успішної організації. Таким чином, корпоративна соціальна відповідальність – це з одного боку морально-етична відповідальність за якісний продукт чи послугу, налагодження співпраці із зацікавленими сторонами, а з іншого – спосіб позиціонування компанії як соціально відповідальної.

Організація, що проявляє соціальну активність, є привабливою для суспільства та інвесторів. Така структура забезпечує підтримку та лояльність з боку клієнтської бази та інститутів громадянського суспільства. Тобто запровадження заходів корпоративної соціальної відповідальності має свої переваги, зокрема збільшення вартості нематеріальних активів компанії у довгостроковій перспективі.

Соціальна відповідальність полягає в тому, що компанії намагаються виправдати суспільні очікування по відношенню до своєї продукції чи послуг і одночасно формують високі стандарти по відношенню до конкурентів.

Результатом успішного втілення корпоративної соціальної відповідальності є створення позитивного іміджу, стійкої репутації. Цей процес довготривалий і вимагає великих матеріальних витрат, однак у результаті організація отримує вагомні переваги. Позитивний імідж компанії визначається як показниками якості товарів і послуг, так і рівнем відповідальності компанії у стосунках із партнерами, своїм персоналом, ставленням до проблем навколишнього середовища і суспільства в цілому. Однак не слід забувати про можливі ризики, оскільки окремо опубліковані корпоративні звіти із сталого розвитку можуть виявитись недостатніми, а політика в сфері соціально відповідального бізнесу вимагає значних додаткових витрат.

Таким чином, реалізація стратегії корпоративної соціальної відповідальності повинна сприяти сталому розвитку, розв'язанню проблем навколишнього середовища та покращенню позиції безпосередньо самої організації. Отже, корпоративна соціальна відповідальність поступово

перетворюється у одну з ключових конкурентних стратегій, що відповідає очікуванням стейкхолдерів по відношенню до економічних, екологічних та соціальних показників.

Гереза Г.Ф.

*Львівська комерційна академія, м. Львів
Кафедра економічної теорії, здобувач*

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ БАЗИС І КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема ефективності діяльності суб'єктів господарювання, виробництва та управління, показники та критерії її оцінювання й аналізування завжди вважалося однією із центральних економічної науки та практики. Зазвичай поняття «ефективність», що походить з латинського *effectus*, сприймається достатньо об'ємно й контекстно пов'язується з дієвістю, результативністю, продуктивністю певної системи. Досягнення загального ефективного функціонування сучасним суб'єктом економіки, його окремих бізнес-процесів чи фінансово-економічних операцій відноситься до найбільш поширених термінологічних ключових понять у наукових дослідженнях і емпіричних оглядах.

В узвичаєному сприйнятті вважається, що ефективність як економічна категорія розкривається через показники, що подають якісно-кількісну характеристику поточної результативності господарювання економічного суб'єкта, яка забезпечує досягнення стратегії, задекларованої системою менеджменту.

У академічних джерелах (зарубіжних і вітчизняних) одним із показників, який вважається таким, що дозволяє оцінювати ефективність і рентабельність роботи підприємства, є коефіцієнт ефективності (*Efficiency ratio*). Традиційно його розраховують шляхом ділення суми виробничих витрат на суму доходів у вигляді виручки від реалізації плюс еквівалент чистого процентного доходу, що підлягає оподаткуванню.

Розвиток концептуального базису і формулювання адекватних критеріїв ефективності контекстно узгоджується з розвитком теорії стратегічного управління, базовими засадами оцінно-аналітичного інструментарію для цих концепцій менеджменту (розробленими, наприклад, у моделях типу збалансованої системи показників). Категорійне поняття «ефективність» функціонування сучасних суб'єктів економіки набуває багатоаспектності – забезпечення у поточному моменті можливостей реалізації стратегічних цілей й досягнення таких цілей найбільш економічним способом.

Незважаючи на поширене оперування категорією «ефективність», поглиблення канонічно-традиційного змістового і сутнісного наповнення цього категорійного поняття (співвідношення між ефектом, результатом і затратами на його отримання), на теперішній час існує невирішена проблема щодо критеріїв ефективності функціонування підприємств постіндустріального типу. Ураховуючи суттєву роль нематеріального економічного потенціалу в їх

діяльності, адаптивні до умов постіндустріальної економіки системи показників та індикаторів, які б забезпечували можливість більш об'єктивно характеризувати рівень ефективного функціонування сучасних економічних суб'єктів, повинні враховувати витрати на формування такого виду економічних ресурсів.

Критерії й індикативна складова показників ефективності використовуються як ключові у різноманітних оцінно-аналітичних процесах загальної характеристики функціонування суб'єктів економіки, встановлення рівня доцільності й обґрунтованості управлінських рішень, якості управлінської системи загалом. Зазвичай «традиційними показниками ефективності є рентабельність активів; рентабельність власного капіталу; рентабельність основної діяльності; операційна рентабельність продажу; рентабельність інвестицій» [1, с. 67].

Ураховуючи, що в базисну основу ефективності покладаються різні критеріальні ознаки, то, відповідно, застосовуються й адекватні підходи до встановлення її рівня чи виду, управління цими показниками. Найбільш поширеним й до теперішнього часу є витратний підхід, коли поточні (операційні) економічні результати порівнюються з поточними витратами. Безперечно, що в умовах сучасної економіки, коли ефективність функціонування економічного суб'єкта визначають за рівнем його капіталізації, інвестиційної привабливості, формуванням потенціалу інноваційного розвитку тощо, такий підхід є занадто спрощеним: він лише фрагментарно окреслює отриману операційну результативність.

Для характеристики рівня ефективного функціонування суб'єкта господарської діяльності у сучасних дослідженнях достатньо часто спираються на основоположні засади ресурсного підходу. За базовими засадами цього підходу економічний результат зіставляється з економічною оцінкою використаних економічних ресурсів. Крім наведених, у тематичних публікаціях розглядається «ресурсно-витратний, який являє собою певний компроміс між двома попередніми – до уваги береться як певна оцінка наявних ресурсів, так і оцінка поточних витрат» [2, с. 158].

Динамізм в економіці постіндустріального типу, дія низки дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища спричиняють синергетичний ефект впливу на рівень ефективного функціонування сучасних економічних суб'єктів. Тому «автори різних систем ієрархічних показників намагаються в їх основу закласти математичні співвідношення, логіко-математичні правила агрегування і дезагрегування економічних індикаторів, але водночас ігнорується факт неможливості зведення економічних процесів тільки до логічних систем» [3, с. 131].

Література

1. Голубева Т.С. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства / Т.С. Голубева, І.В. Колос // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 5 (59). – С. 66-71.
2. Савенко Н.В. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення / Н.В. Савенко // Інноваційна економіка. – 2009. – № 2. – С. 153-162.

3. Олексюк О.І. Досвід використання систем показників в оцінці результативності діяльності підприємств / О.І. Олексюк // Вчені записки. Збірник наукових праць Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. – 2009. – Вип. 11. – С. 119-132.

УДК 657.1

Гізатулін М.Б.

*ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», м. Київ
Кафедра бухгалтерського обліку, аспірант*

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБОРОТ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ТА ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС

Документальна фіксація інформації є обов'язковим елементом управлінської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Матеріальними носіями інформації, що фіксується, є документи. Інформація, що міститься в документах, необхідна для стабільної діяльності будь-якого підприємства, установи, організації. На її основі приймаються управлінські рішення.

Документ – це матеріальний об'єкт, що містить інформацію в зафіксованому вигляді. Під час роботи з документами необхідно керуватися нормативними актами, державними стандартами України (ДСТУ), які передбачають складання документів за певними правилами, ведення номенклатури справ, створення архіву підприємства для забезпечення збереження найбільш цінних документів. В управлінській діяльності використовують головним чином текстові документи, інформація в яких зафіксована будь-яким письмовим способом – рукописним, машинописним, друкарським.

З розвитком й модернізацією технологій та для зручності й швидкості проведення операцій в Україні широко розпочалося застосування електронних документів. Правові основи для застосування електронних документів у цивільних правовідносинах уперше закладені Цивільним кодексом України (далі – ЦКУ), що набрав чинності з 01.01.04 р. Відповідно до ст. 207 ЦКУ «правочин вважається здійсненим у письмовій формі, якщо волю сторін виражено за допомогою телетайпного, електронного чи іншого технічного засобу зв'язку» [4].

При здійсненні правочинів допускається застосування електронно-цифрового підпису. По суті, ст. 207 ЦКУ прирівнює електронні документи до паперових і допускає підписувати їх електронним підписом відповідно до спеціального закону. Отже, ЦКУ та Закон України «Про електронні документи й електронний документооборот» і Закон України «Про електронний цифровий підпис» створюють правове поле для широкого застосування нових інструментів у цивільних правовідносинах, поширюючи їх на необмежену сферу правовідносин (включаючи взаємини з державними органами - адміністративні правовідносини).

Електронний документооборот – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням

перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [3].

Електронний документ (далі - ЕД) – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму [3].

Юридична чинність і доказовість електронному документу надається за допомогою електронного підпису. Згідно з ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документооборот», електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа, що використовується для ідентифікації автора чи особи, яка підписала документ. В Законі України «Про електронний цифровий підпис» наголошується на регулюванні відносин, пов'язаних з використанням одного різновиду електронного підпису – *електронного цифрового підпису* (далі - ЕЦП). Особливість ЕЦП полягає у тому, що він ґрунтується на *алгоритмах криптографічного захисту* інформації. ЕЦП накладається за допомогою особистого ключа - спеціального коду, відомого тільки особі, яка підписала документ. Якщо цей код повідомити програмі, то відповідно до криптографічного алгоритму вона сформує унікальне контрольне значення і додасть його до документа, тобто підпише електронний документ унікальним ЕЦП власника даного *особистого ключа*. Дійсність ЕЦП перевіряється за допомогою *відкритого ключа* - коду перевірки, доступного решті суб'єктів електронного документообороту. Цей код унеможлиблює підробку ЕЦП автора електронного документа, але надає можливість перевірити його справжність. Отримавши цей код, програма, використовуючи вже згаданий алгоритм, звірить його з отриманим разом з документом ЕЦП автора. Якщо ці контрольні значення зійдуться, підпис вважатиметься справжнім, а отриманий документ - цілісним. Відкритий ключ має бути сертифікований центром сертифікації ключів [5, с.47-53].

Бухгалтерський облік, як упорядкована система узагальнення інформації про діяльність юридичних осіб, ґрунтується виключно на застосуванні методу документування. Цей метод передбачає суцільне і безперервне документування всіх господарських операцій, що здійснюються у діяльності підприємств, установ і організацій. Документи є основою для записів в бухгалтерському обліку.

Задokumentовані господарські операції, прийняті до обліку, записуються до облікового реєстру (книга, журнал, відомість, таблиця тощо). Очевидно, що кожна упорядкована система передбачає застосування певних правил, норм і порядків, які закріплюються відповідним нормативним документом для загального користування.

Головні та принципово важливі умови та вимоги, яких потрібно дотримуватися для забезпечення достовірності та обґрунтованості записів у бухгалтерському обліку, викладено в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (далі - Законі № 996-XIV).

Відповідно до Закону № 996-XIV господарською операцією є дія або подія, яка викликає зміни в структурі активів, зобов'язань і власного капіталу підприємства. Відповідальність за забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження

опрацьованих (включених до обліку) документів протягом установленого терміну несе власник (керівник) підприємства. Головний бухгалтер має забезпечити відображення на рахунках і в регістрах бухгалтерського обліку інформації про всі господарські операції.

Регістри бухгалтерського обліку як складова форми бухгалтерського обліку можуть обиратися (розроблятися) підприємством на підставі ст. 8 Закону № 996-XIV самостійно з дотриманням єдиних засад бухгалтерського обліку та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних. Регістри бухгалтерського обліку – це носії певного формату (паперові, машинні) у вигляді відомостей, книг, журналів, машинограм тощо, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів, прийнятих до обліку.

Завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування редагування і друку вихідних документів, квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, різним ланкам управління суттєво підвищується ефективність роботи не тільки бухгалтера, аналітика та управлінця на підприємстві а й аудиторів, ревізорів та інших користувачів інформації.

Література

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні "Закон України прийнятий Верховною Радою України від 16.07.1999 р. № 966-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про електронний цифровий підпис "Закон України прийнятий Верховною Радою України від 22.05.2003 р. № 852-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про електронні документи та електронний документооборот "Закон України прийнятий Верховною Радою України від 22.05.2003 р. № 851-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
5. Melnyk T., Melnyk M. Electronic workflow in the management // Ukraine-EU-Czech Republic: Current Status and Future Trends. Збірник матеріалів міжнародного науково-практичного семінару. – Херсон – Прага: ПП Вишемирський В.С., 2011. – 184 с.

¹Горбатюк Л.А., ²Коротинська Є.П.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

¹Кафедра менеджменту банківської діяльності, аспірант-асистент

²Кафедра банківських інвестицій, студентка 5 курсу

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ОПЕРАЦІЯХ ІЗ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ БАНКІВ

Світові процеси глобалізації сприяють збільшенню операцій злиття та поглинання банків. Тому є актуальним дослідження теми управління ризиками при відповідних процесах. На важливість даного питання впливає

стан економічного розвитку України. Оскільки вихід іноземних банків з українського ринку став тенденцією.

Таку ситуацію можна пояснити тим, що напрям стратегії іноземних банків, що влили свій капітал в Україну до кризи 2006-2008 років, переважно базувався на очікуванні, що ринок буде зростати на 30-40 % щорічно. Тепер порівнюючи економіку в Європі і в Україні, ми бачимо, що відбувається зростання економіки на 1-2 %, а банківський сектор має зростання 2-6%. [3]. Отже, першою причиною відпливу капіталу є те, що очікування компенсації інвестицій при такій динаміці сектора не виправдались.

Другою причиною виходу банків з ринку є те, що сектор не має сигналів для зростання, а наявний портфель потребує багато часу та зусиль для отримання очікуваного прибутку.

На зміцнення тенденції продажу іноземними банками своїх дочірніх компаній впливає й те, що в Європі вже діє Базель III, який змінює підходи до розрахунку капіталу фінансових груп та впроваджує нові вимоги до ліквідності. Отже, враховуючи необхідність перерозподілу капіталу розглядаються варіанти продажу найбільш ризикових, вразливих та неприбуткових банків.

Хочу відмітити, що в 2013 році декілька західних банківських груп припинили свою діяльність в Україні: Swedbank, Erste Bank, Societe Generale. Все ж таки експерти не очікують, що доля західного капіталу знизиться менше 10-12% , коли сьогодні вона майже досягла відмітки 20% [3].

На жаль, позитивний ефект від проведення M&A виникає далеко не завжди. Погано сплановане злиття, або поглинання здатне не тільки нашкодити банку, але і стати причиною його загибелі [7]. До основних ризиків таких операцій відносяться:

- ризик втрати права правонаступництва на користь нової юридичної особи;
- ризик негативної синергії;
- ризик непоінформованості про об'єкт злиття чи поглинання;
- ризик несумісності інформаційно-технічної бази;
- ризик розходження корпоративних культур;
- ризик нераціональності стратегії;
- ризик наявності недостатньої компетенції у працівників відповідальних за реорганізацію;
- ризик невідповідності ціни при купівлі [4].

Можливий синергетичний ефект від злиття і поглинання банків необхідно визначити завчасно, щоб передбачити можливість виникнення її негативного впливу [8]. Негативний ефект можна записати у вигляді такої нерівності "2+2<5". У цьому випадку, синергетичний ефект може проявлятися через збільшення витрат при заданому рівні доходу, зменшення доходів при заданому рівні витрат або в разі зменшення доходів з одночасним збільшенням витрат (кризовий синдром) [6].

Корпоративна культура – це система цінностей та переконань, які розділяє кожен працівник фірми та передбачає його поведінку, обумовлює характер життєдіяльності організації [5]. Ризик не сумісництва корпоративної культури проявляється в не бажанні однієї компанії, поступатись своїми принципами іншій.

Власники банків, що мають намір зберегти контроль за собою контроль над управління повинні направити зусилля на посилення системи корпоративного управління. Власникам, що все ж таки вирішили віддати перевагу злиттю чи поглинанню потрібно наблизити роботу свого банку до міжнародних стандартів, для підвищення інвестиційної привабливості [2].

Таким чином, учасники ринку самі мають визначати рівень ризику, на який вони погоджуються, з метою отримання прибутків, ураховуючи, що успіх у досягненні поставленої мети значною мірою залежить від методів управління. Важливо враховувати міжнародний досвід і пам'ятати, що процес становлення практики управління ризиками ще не завершений, а завдання щодо створення універсальної методики не може бути вирішене в принципі, оскільки кожна фінансова установа по-своєму унікальна, орієнтована на власну ринкову нішу, можливості своїх працівників, інтеграційні зв'язки тощо [1].

Література

1. Андрущенко І.Г. Ризики при злитті та поглинанні фінансових установ / І.Г. Андрущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Nvknus/2011_5/andrush.htm.
2. The Globalization of Financial Institutions and its Implication for Financial Stability // Global Financial Stability Report. Chapter III. – 2007. – April. – P. 98-127.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Діденко О.М. Особливості процесів злиття та поглинання банків / О.М. Діденко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2011_3/Didenko_311.htm.
5. Корпоративна культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Корпоративна_культура.
6. Підвальна О.Г. Синергійний ефект в менеджменті / О.Г. Підвальна, Н.О. Козяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1865>.
7. Пуригіна О.Г. Міжнародні економічні конфлікти: Навчальний посібник / О.Г. Пуригіна. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
8. Ткачук Н.М. Синергетичний ефект в операціях злиття і поглинання банків: особливості оцінки та визначення / Н.М. Ткачук // Вісник НБУ. – 2010. – № 2 (168). – С. 36-40.

*Даценко А.В., канд. екон. наук, доцент, Король І.В., студентка
Вінницький торговельно-економічний інститут, м. Вінниця
Кафедра фінансового контролю та аналізу*

ОКРЕМІ ЗАВДАННЯ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Державний фінансовий контроль – це різновид фінансового контролю, який чітко регламентований законодавством, а також визначений юридично процес органів державної та виконавчої влади, а також спеціальних органів на які законодавство покладені відповідні контрольні функції з метою забезпечення законності виконання фінансової дисципліни раціональності у ході формування, розподілу та перерозподілу активів держави.

Актуальність теми. Сьогодні одним з найважливіших напрямків державної політики в контексті вступу до ЄС є адаптація системи державного фінансового контролю до європейських вимог. Раціональна організація та ефективне функціонування фінансового контролю сприяють забезпеченню національних економічних інтересів держави, поліпшенню керованості фінансовими ресурсами, розвитку ринкової економіки.

Мета роботи – розглянути проблеми розвитку фінансового контролю в Україні і запропонувати шляхи реформування системи державного фінансового контролю в Україні.

У зв'язку з чим на сучасному етапі розвитку України особливого актуальним постає питання щодо реформування чинної системи фінансового контролю й розроблення нових концептуальних основ організації системи загальнодержавного фінансового контролю.

Проблеми фінансового контролю досліджували українські науковці, серед яких необхідно згадати: І.В. Басанцова, В.М. Карпова, Л.А. Савченко, І.Б. Стефанюка, В.О. Шевчука, С.В. Бельчика, М.В. Бариніна-Закірова, Т.В. Кальченка, В.К. Симоненка [1].

Сьогодні можна констатувати той факт, що за роки реформ не вдалося створити ефективної системи державного фінансового контролю та регулювання. На низькому рівні знаходиться організація і стан фінансового контролю, що негативно впливає на економіку України [2].

Серед усіх проблем, пов'язаних із здійсненням державного фінансового контролю, центральне місце посідає проблема ефективності, а саме ефективності використання бюджетних коштів і державної власності та ефективності самого державного фінансового контролю. В Україні систему державного фінансового контролю не можна назвати ефективною, оскільки кількість бюджетних правопорушень щорічно збільшується, а держава внаслідок цього втрачає значну суму коштів. Це пов'язано з низкою причин.

По-перше в Україні переважає подальший контроль у формі ревізій і перевірок. Ці методи мають лише фіскальний характер, тобто дають змогу лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, покарати винних у скоєнні порушень осіб, але не дають змогу запобігти їм. В результаті, здійснюючи перевірку, контрольний орган констатує виявлення порушень тоді, як бюджетні кошти вже витрачено.

По-друге, ще одним недоліком вітчизняної системи державного фінансового контролю є низький рівень дієвості механізму адміністративних стягнень [3].

Провівши діагностику функціонування сучасної системи державного фінансового контролю в Україні, виявлено, що система державного фінансового контролю, яка функціонує на сьогодні в Україні, лише частково враховує основні принципи систем державного фінансового контролю країн ЄС, проте вона повинна враховувати традиції країни у сфері державного управління, існуючий державний та адміністративно-територіальний устрій і процес його удосконалення, бути узгоджена із загальними принципами та пріоритетами фінансової (зокрема, в бюджетному процесі) і майнової політики, а також з процесом реформ, що відбуваються у цій сфері. Значне зростання обсягів виявлених бюджетних правопорушень зумовлено як загальним

підвищенням ефективності контрольної-аналітичної діяльності системи державного фінансового контролю в Україні, так і процесами вкрай незадовільної, неефективної та, в багатьох випадках, просто незаконної управлінської діяльності, в першу чергу у сфері державних фінансів. “Ручне” керування бюджетними ресурсами, нехтування вимогами чинного законодавства, політика “затикання дірок” в решті-решт призвели до негативних результатів як в економіці в цілому, так і в бюджетній сфері [4].

Ще однією проблемою державного фінансового контролю є відсутність системного підходу до його здійснення.

З метою зведення до мінімуму випадків дублювання в роботі і недопущення неконтрольованих сфер фінансових відносин, пропонується законодавчо закріпити такі форми взаємодії між органами державного фінансового контролю: координація дій при плануванні, організації та проведенні контролю; проведення спільних організаційних заходів з питань контролю.

З огляду на вищенаведене зміни в системі державного фінансового контролю в контексті вступу до ЄС повинні торкатися наступного:

- адаптація законодавства України до законодавства ЄС: розроблення відповідних законопроектів та внесенні змін і доповнень до чинного законодавства; визначення єдиної термінології у сфері державного фінансового контролю відповідно до вимог ЄС, приведення національних систем бухгалтерського обліку і звітності, аудиту, контролінгу відповідно до міжнародних стандартів;

- створення оптимальної організаційної та функціональної структури, яка б відповідала сучасній європейській моделі внутрішнього державного фінансового контролю. На відміну від європейських країн, в Україні відсутній єдиний централізований орган, який би координував діяльність системи внутрішнього фінансового контролю з метою забезпечення її чіткої організації та здійснював її методологічне забезпечення;

- зовнішній незалежний фінансовий контроль у частині контролю за надходженнями до бюджетів усіх рівнів та витрачанням коштів державного, місцевих бюджетів і трансфертів повинен здійснюватися єдиним контрольним органом – Рахунковою палатою та її регіональними представництвами. Необхідно ліквідувати законодавче право низки державних органів на здійснення контрольних, контрольних-ревізійних, наглядових і фіскальних дій щодо бюджетних коштів, які функціонують відокремлено;

- створення єдиної інформаційної бази даних системи державного фінансового контролю. На сьогодні відсутній єдиний інформаційний центр органів фінансового контролю; склад та наповнення інформаційних ресурсів не відповідає європейським вимогам до організації роботи органів фінансового контролю; відсутня система класифікації та кодування інформації тощо. На заваді створенню ефективної системи електронного обміну інформацією між органами державного фінансового контролю стало використання ними різних, не адаптованих один до одного програмних продуктів, та наявність міжвідомчого бар'єра щодо обміну інформацією.

- посилення впливу цивільного суспільства і його залучення до механізмів контролю за діяльністю урядових структур. З метою початку

процесу реформування системи державного фінансового контролю з наближенням її до вимог ЄС доцільне проведення розширених обговорень і консультацій з цього питання Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, зацікавленими органами влади, науковцями та громадськістю.

Реалізація процесу реформування системи державного фінансового контролю за визначеними напрямками повинна відбуватися поетапно, з чітко визначеним планом дій із зазначенням цілей, термінів виконання та відповідальних виконавців [5].

Наведені вище рекомендації формування ефективної системи фінансового контролю України на засадах гармонізації взаємовідносин органів фінансового контролю та суб'єктів господарювання з метою збереження та раціонального використання державних коштів, створення системи постійно діючого, безупинного, незалежного фінансового контролю та забезпечення її ефективного функціонування, звичайно, потребують подальших досліджень щодо пошуку конкретних форм, методів і технологій реалізації. Об'єктивною є необхідність проведення ґрунтовного аналізу можливих наслідків їх впровадження з використанням економіко-математичного моделювання і комп'ютерної обробки інформації та врахуванням іноземного досвіду формування системи фінансового контролю.

Отже, можна визначити три основних напрями вдосконалення державного фінансового контролю:

- внесення за результатами проведених ревізій і перевірок пропозицій щодо вдосконалення фінансового законодавства з метою недопущення незаконних нецільових бюджетних витрат;
- удосконалення нормативно-правових актів, що регламентують діяльність органів державного фінансового контролю з метою підвищення ефективності їх роботи;
- визначення з урахуванням умов розвитку фінансової системи України та досвіду ЄС концептуальних засад організації системи державного фінансового контролю. При цьому державний фінансовий контроль повинен здійснюватися не лише в законодавчо визначених межах, але й мати превентивний характер та бути економічно ефективним.

Література

1. Бариніна-Закірова М.В. Деякі проблеми нормативно-правового характеру у сфері державного фінансового контролю / М.В. Бариніна-Закірова // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 45.
2. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку / В.Ф. Піхоцький // Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення і проблеми розвитку [Текст]: [зб. наук. пр.] / Відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 652 с.
3. Скоропад І.С. Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи реформування / І.С. Скоропад // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.3. – 268 с.
4. Бавико О.Є. Правове регулювання державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / О.Є. Бавико. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/pravo/2010_2/files/LA210_04.pdf. – Заголовок з екрану.

5. Рубан Н.І. Час незворотних перемін настав / Н.І. Рубан // Фінансовий контроль. – 2007. – № 4. – 153 с.

*Даценко Г.В., канд. екон. наук, доцент; Демешко Ю.О., студентка
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Економічна політика української держави здійснюється за допомогою величезного арсеналу механізмів, способів, інструментів, прийомів тощо. Одним із визначальних важелів управління фінансовою системою є фінансовий контроль. Зміни, що сталися протягом останніх років в економіці та фінансових відносинах України, впровадження нових принципів господарювання на основі ринкових відносин, розвиток ділової ініціативи і підприємництва потребують докорінної перебудови управлінських функцій держави, у тому числі контрольних. Питання реформування системи державного фінансовою контролю є актуальним і, виходячи з реальної дійсності, конкретного змісту діяльності підприємств і загальної системи контролю варто дослідити сутність та шляхи реформування державного фінансового контролю.

Проблеми фінансового контролю досліджували українські науковці, серед яких необхідно згадати: І.В. Басанцова, В.М. Карпова, Л.А. Савченко, І.Б. Стефанюка, В.О. Шевчука, С.В. Бельчика, М.В. Бариніна-Закірова, Т.В. Кальченка, В.К. Симоненка. Фінансовий контроль і класифікацію органів фінансового контролю у практиці інших держав світу та їх функції досліджувала І.М. Іванова.

Державний фінансовий контроль – комплекс цілеспрямованих заходів органів, їх підрозділів чи службових осіб, які здійснюють державний фінансовий контроль у межах повноважень, встановлених законодавством України, з метою упередження, виявлення та припинення фінансових правопорушень на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності, а також забезпечення законності, фінансової дисципліни та ефективності формування і витрачання коштів, у тому числі бюджетних, та інших активів у процесі володіння, розпорядження, використання і відчуження державного майна, відшкодування збитків та встановлення міри відповідальності у разі порушення фінансового, у тому числі бюджетного, законодавства [1, с. 164].

Важливість державного фінансового контролю в економіці держави зумовлена його місцем та роллю в усіх сферах суспільного відтворення: контроль займає центральне місце в системі фінансового адміністрування та супроводжує процес руху грошових коштів. Він являється, з одного боку, засобом зв'язку між фінансовим плануванням та фінансовим обліком (статистикою), а з другого, передумовою здійснення функцій фінансового аналізу та регулювання. Це дає змогу контролю відігравати інтегруючу роль, недооцінка чи ігнорування якої унеможливають фінансове адміністрування, призводячи його систему до ліквідації.

Аналіз результатів проведених упродовж 2012 року контрольних-аналітичних заходів свідчить, що більшість бюджетних правопорушень продовжують мати системний характер, вони повторюються із року в рік.

Таким чином, найбільш поширеними порушеннями фінансово-бюджетної дисципліни в державі залишаються [2, с. 71]:

- порушення вимог Бюджетного кодексу в частині нецільового використання бюджетних коштів, взяття до сплати зобов'язань понад затвержені асигнування, відволікання бюджетних коштів у довготривалу дебіторську заборгованість тощо;
- зайве витрачання бюджетних коштів внаслідок оплати завищених обсягів та вартості виконаних робіт і наданих послуг;
- витрачання бюджетних коштів на придбання меблів, обладнання, автотранспорту та інших матеріальних цінностей з перевищенням граничних нормативів, а також на утримання автотранспорту понад встановлені ліміти;
- незаконна передача державного та комунального майна суб'єктам недержавної форми власності;
- незастосування обов'язкових процедур державних закупівель;
- заниження вартості активів внаслідок непроведення індексацій, а також в результаті неоприбуткування придбаного майна та лишків товарно-матеріальних цінностей.

Наявність таких порушень свідчить про низьку ефективність системи державного фінансового контролю та безвідповідальне ставлення з боку багатьох розпорядників бюджетних коштів.

Система державного фінансового контролю, яка побудована сьогодні в Україні, не забезпечує належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни як загалом у державі, так і на регіональному рівні зокрема. Це є наслідком низки проблем, які створюють тенденції до зростання кількості та обсягів основних фінансових порушень [3, с. 23].

По-перше, необхідно зазначити, що термінологічний апарат та базові питання державного фінансового контролю розроблені недостатньо [3, с. 23]. Це може бути викликано тим, що вітчизняні експерти, науковці та органи державної влади звернули увагу на необхідність ефективного системи державного фінансового контролю лише у кризовий період розвитку України. Специфічне ставлення до державного фінансового контролю, його недооцінка зумовлені також тим, що він реалізується у площині переплетіння державних, регіональних, корпоративних та індивідуальних інтересів.

По-друге, недосконалість та суперечливий характер чинного законодавства і нормативно-правових актів породжує можливості по-різному трактувати та розцінювати фінансові операції, показники господарської та бюджетної діяльності [3, с. 24].

Остання, але не за важливістю, – проблема кадрів органів державного фінансового контролю, стандарти їх діяльності, заробітна плата, умови праці та оплати відряджень ускладнюють залучення кваліфікованих працівників в органи урядового контролю. Через низьку заробітну плату на роботу залучаються робітники низької кваліфікації, є проблеми і в організації професійної підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до нових

стандартів бухгалтерського обліку. Неefективне здійснення цільової підготовки фахівців для органів державного фінансового контролю відбувається через низький рівень викладання, брак підручників і досконалої методичної літератури, незабезпеченість набуття належного практичного досвіду тощо. Відсутня також необхідна координація взаємодії між контролюючими органами щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Тому, з огляду на потребу високопрофесійного управління з боку держави у сфері фінансових відносин з метою підвищення ефективності та результативності, прозорості, бачимо, що система державного фінансового контролю в Україні дійсно потребує реформування

Основними завданнями з реформування системи державного фінансового контролю в Україні є [4, с. 20]:

- визначення з урахуванням умов розвитку фінансової системи України та досвіду зарубіжних країн концептуальних засад організації системи державного фінансового контролю. При цьому державний фінансовий контроль повинен здійснюватися не лише в законодавчо визначених межах, але й мати превентивний характер та бути ризик-орієнтованим і економічно ефективним;

- гармонізація правового поля системи державного фінансового контролю та внесення відповідних змін до законодавства з акцентуванням уваги на зростанні прозорості суб'єктів державного фінансового контролю з одночасним розмежуванням завдань та обов'язків інспекційних підрозділів, підрозділів внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю з метою уникнення дублювання повноважень та функцій та переходу від інспектування до внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту;

- правове забезпечення гарантування незалежності, соціального захисту і відповідальності працівників системи державного фінансового контролю в Україні;

- удосконалення кадрового забезпечення органів системи державного фінансового контролю, розроблення навчальних програм та програм сертифікації працівників;

- покращання матеріально-технічного і фінансового забезпечення функціонування системи державного фінансового контролю;

- створення сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури з поглибленням публічного контролю за діяльністю системи державного фінансового контролю загалом.

Таким чином, перспективи удосконалення державного фінансового контролю залежать від його якості на всіх його етапах і своєчасності адекватного реагування фінансових органів, головних розпорядників кредитів та органів влади на результати подальшого контролю, тобто на виявлені факти нецільового і неефективного використання бюджетних коштів шляхом ужиття заходів для відшкодування незаконних витрат, регулювання обсягів фінансування і приведення у відповідність із нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетний процес.

Література

1. Басанцов І.В. Стратегічні напрями розвитку системи державного фінансового контролю / І.В. Басанцов // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 1. – С. 164-171.
2. Іваницька О.М. Теорія нового державного менеджменту та її застосування при модернізації державного фінансового контролю / О.М. Іваницька, І.Ю. Чумакова // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 68-77.
3. Корень Н.В. Концептуальні засади формування системи державного фінансового контролю в умовах економічних реформ / Н.В. Корень // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 8. – С. 21-25.
4. Чечуліна О.О. Модернізація державного фінансового контролю в контексті розвитку програмно-цільового бюджетування / О.О. Чечуліна // Фінанси України. – 2011. – №10. – С. 15-31.

Демиденко Н.Ю., студентка

Дніпропетровська державна фінансова академія, м. Дніпропетровськ

РОЛЬ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Інтенсивність розвитку банківського сектору змушує уважніше відноситися до діяльності фінансово-кредитних інститутів. У зв'язку з цим ризик-менеджмент є особливо актуальним в управлінні будь-яким банком, адже він стає не лише засобом попередження збитків, але і засобом отримання додаткових доходів. У зв'язку з постійним ростом впливу ризиків на фінансову діяльність, особливо актуальною стає проблема банківського менеджменту – управління банківськими ризиками, тобто використання різних засобів, що дозволяють в певній мірі прогнозувати настання ризикової події в банківській діяльності та приймати заходи щодо зниження даних ризиків.

Ризик-менеджмент можна розглядати як цілеспрямовану дію на розвиток банківської діяльності та мінімізацію збитків. Адже в банківському менеджменті управлінські рішення є досить ризиковими, важко передбачуваними, оскільки фінансова сфера досить чутлива не лише до соціально-економічних, але й політичних факторів. Звідси випливає необхідність ефективного менеджменту, який би відповідав вимогам національних та міжнародних фінансових ринків, що досить швидко розвиваються.

Ризик-менеджмент є досить динамічним. Ефективність його функціонування багато в чому залежить від швидкості реакції на зміни ринкової кон'юнктури, економічної ситуації, фінансового стану банківської установи. Він повинен базуватися на знанні прийомів і методів управління банківськими ризиками, а також на вмінні швидко і правильно оцінювати конкретну економічну ситуацію, на здатності швидко знайти кращий, якщо не єдиний вихід з ситуації, яка склалася. В банківському ризик-менеджменті готових рецептів не має і бути не може. Саме він вчить тому, як знаючи методи, прийоми, способи вирішення тих чи інших задач можна добитися суттєвого успіху в конкретній ситуації.

Ризик-менеджмент є безперервним та циклічним процесом, який охоплює наступні етапи: створення внутрішньої нормативної бази, класифікацію та

ідентифікацію ризиків, оцінку ризиків, організацію процесу управління ризиками, контроль та моніторинг ризиків.

Створення внутрішньої нормативної бази є першочерговим етапом, який включає в себе місію, цілі, завдання роботи банку по управлінню ризиками, концепції управління окремими категоріями ризиків, створення профільних підрозділів управління ризиками.

Наступним етапом є класифікація ризиків і на цій основі їх ідентифікація, тобто проведення оцінки існуючих тенденцій, причинно-наслідкових зв'язків розвитку ринкових ситуацій. Для вітчизняних банків основними ризиками є: кредитні ризики, ризик ліквідності, ринковий ризик, валютний, ризик зміни відсоткової ставки, операційний ризик, ризик репутації, юридичні ризики та ризики ліквідності.

Після ідентифікації слід проводити оцінку ризиків як кількісну, так і якісну. Якісна оцінка полягає у виявленні джерел ризику і тому потребує ґрунтовних знань та досвіду роботи. Кількісна оцінка визначається на основі методів: статистичного, методу експертних оцінок, імітаційного моделювання.

Організація процесу управління ризиками передбачає застосування наступних методів: відмови від ризику, мінімізації ризику, передачі ризику (хеджування, страхування та гарантії). В сучасній практиці найбільш часто використовуваними із перерахованих методів є: страхування, хеджування та договори гарантії і поруки.

Страхування належить до методів передання ризику через укладення договору, в якому в ролі боржника виступає страхова компанія. Майже всі страхові компанії пропонують різні програми страхування, що дозволяють захистити банки від багатьох ризиків, пов'язаних з їх діяльністю.

Хеджування дозволяє банку ліквідувати як ризик, так і можливість отримання додаткового прибутку: якщо умови чи події будуть сприятливими з погляду об'єкта хеджування, будь-який прибуток автоматично перекриватиметься збитками від інструменту хеджування.

Одним із способів передавання банківських ризиків є укладення договорів гарантії та поруки. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним своїх зобов'язань. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржника.

Після вибору методів управління ризиками необхідно здійснювати контроль за ризиками, зокрема: виявлення ознак проблемності, формування управлінської звітності, дотримання лімітів тощо. Паралельно на всіх етапах ризик-менеджменту слід проводити моніторинг ризиків, який передбачає систему раннього реагування, аудиту ризиків тощо.

Слід зазначити, що основним принципом, який лежить в основі ризик-менеджменту є єдиний і послідовний підхід щодо прийняття рішень в трьох сферах процесу управління:

- стратегічному плануванні (присутність на ринку, в напрямках діяльності, розширення / звуження присутності);
- ціноутворення на фінансові послуги;
- відповідальність керівників функціональних підрозділів за прийняття рішень.

Для банків, як посередників фінансового ринку дані напрями визначають наступні основні функції:

- визначення схильності до ризику, тобто профілю ризику, як стратегічного напрямку присутності на ринку;
- управління профілем ризику у функціональних підрозділах (стратегія напрямів діяльності);
- створення інформаційної системи прийняття рішень для керівництва банку;
- впровадження системи оцінки результатів діяльності відповідальних осіб.

Банківський ризик-менеджмент потрібно розглядати як мистецтво управління банком в умовах невизначеності. Особливу роль у вирішенні ризикових задач відіграє інтуїція менеджера. Інтуїція є здатністю безпосередньо, як би раптово, без логічного продумування знаходити правильне вирішення проблеми. Остаточною метою управління ризиком є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношення прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції підприємництва.

Отже, банківські ризики в першу чергу носять соціальний ефект, адже в умовах, коли банки ризикують не лише власними коштами, а головним чином залученими ресурсами, то наслідки стають більш гострими. Оскільки у випадку невдачі втрачає кошти не лише банк, а й його клієнти, які розмістили в ньому свої грошові кошти. Саме тому банківські кризи є найбільш болючими, оскільки призводять до фінансових втрат учасників, які є пов'язаними між собою грошово-кредитними зобов'язаннями. Тому, саме ефективна система банківського ризик-менеджменту здатна забезпечити достатню конкурентоспроможність та фінансову стійкість банківських установ.

Література

1. Багмет К.В. Ризик-менеджмент у системі банківського страхування / К.В. Багмет // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4 (118). – С. 203-210.
2. Гуцал І. Ризик-менеджмент в системі управління банком / І. Гуцал, А. Петриків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2011_9_2/pdf/guzal.pdf.
3. Кльоба В.Л. Вдосконалення ризик-менеджменту комерційного банку / В.Л. Кльоба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/19_3/187_Kloba_19_3.pdf.
4. Кузьмак О.М. Ефективна система ризик-менеджменту як дієвий засіб забезпечення стійкості банківських установ / О.М. Кузьмак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 164-166.
5. Львівська К.А. Ризик-менеджмент комерційного банку / К.А. Львівська, В.Л. Кльоба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/18_9/213_Kloba_18_9.pdf.

*Ливада В.М.**Національний авіаційний університет, м. Київ
Кафедра економічної кібернетики, студентка*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ УКРАЇНИ

З точки зору підвищення попиту на авіаційні перевезення, а також прибутковості авіатранспортного виробництва України найбільші надходження валютних коштів, вкрай необхідних для невід'ємної реконструкції всієї інфраструктури цивільної авіації (ЦА), можуть забезпечувати аеропорти та авіакомпанії.

За даними об'єднання «Аеропорти України», в Україні є 30 аеропортів, призначених для обслуговування великих потоків пасажирів і вантажів (в усіх обласних центрах, а також у таких містах, як Маріуполь, Краматорськ, Северодонецьк, Кривий Ріг, Керч). Значна частина їх зараз не працює: по причині вкрай низького завантаження більшість рейсів з цих аеропортів скасовані.

Перспективи розвитку в Україні реально мають вісім аеропортів: два київських – «Бориспіль» і аеропорт «Київ» (Жуляни), а також аеропорти Сімферополя, Донецька, Харкова, Дніпропетровська, Одеси та Львова. Причому приблизно половина всього пасажиропотоку в Україні проходить через Бориспіль.

19 аеропортів України мають статус міжнародних, ще 15 видано тимчасові дозволи на міжнародні авіаперевезення. Правда, без такого дозволу сьогодні жодному аеропорту вижити не можна навіть теоретично, так як 77% пасажиропотоку приходить на зарубіжні рейси. Платити за квиток 50-70 доларів США на внутрішньому рейсі мало хто може собі дозволити, тому середня завантаженість внутрішніх рейсів становить 10-20%, багато з них нерентабельні і, швидше за все, найближчим часом будуть скорочені.

Перспективи обласних аеропортів не ясні. Їх пропускна здатність найчастіше перевищує пропускну здатність «місцевих» залізничних вокзалів, так як у свій час ці аеропорти будувалися «з розмахом». Наприклад, у Миколаєві і Запоріжжі аеропорти на початку 1990-х років могли приймати до 400 пас./год., у Кіровограді - до 300, у Вінниці - до 100. Аеропорт ж у Черкасах, який з'явився наприкінці 1970-х років, по інфраструктурі і рівню сервісу не набагато поступався столичному аеропорту Бориспіль.

Економічно не обґрунтовано існування двох великих аеропортів в Херсоні і в Миколаєві, відстань між якими по шосе всього 70 км (що приблизно відповідає відстані від центра Києва до аеропорту Бориспіль). Ні один, ні другий сьогодні практично не працюють і в перспективі у них небагато шансів стати рентабельними.

На сьогоднішній день економічно недоцільні аеропорти навіть у таких індустріальних містах, як Кривий Ріг та Запоріжжя, оскільки поряд працює сучасний Дніпропетровський аеропорт. Як відомо, мінімальна відстань між

аеропортами України, при якому існування останніх економічно виправдано, складають 250 км. З урахуванням цієї вимоги шанси на виживання крім Борисполя мають лише сім великих регіональних аеропортів: у Сімферополі, Одесі, Харкові, Дніпропетровську, Львові, Донецьку, Києві (Жуляни).

Загальний пасажиропотік повітряного транспорту по Україні, який визначає дохід і завантаження аеропортів, складає близько 3 млн. пас/рік, при цьому сумарний обсяг перевезень українських авіакомпаній майже в два рази менше - близько 1,5 млн. пас/рік. Таким чином, ринок авіаперевезень в Україні поділений приблизно порівну між вітчизняними та іноземними перевізниками. Понад 70% всіх відправлень з українських аеропортів приходиться на міжнародні повітряні лінії.

Одним з найбільш популярних і другим після Борисполя за обсягами перевезень є Сімферопольський аеропорт, який також може приймати всі типи літаків. Його основною відмінною рисою і водночас найбільш вразливим місцем є сезонність - взимку, коли туристичні потоки в Крим зменшуються, аеропорт живе за рахунок високої річної виручки. Ще одним фактором на користь Сімферопольського аеропорту є те, що він окремо функціонує від авіакомпанії. Наступним по перспективності аеропортом вважається аеропорт Одеса.

Аеропорти, як правило, мають акціонерну форму власності. Контрольний пакет акцій може належати державі, муніципалітету або фізичній особі. Введення в дію з 18.02.1992 р. Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», відповідно з яким ЦА віднесена до категорії традиційних державних монополістів, не сприяло розвитку процесу приватизації. Разом з тим недержавний сектор в ЦА всупереч усьому почав розвиватися під наглядом створеної системи державного регулювання. Так, якщо в 2001 р. серед 37 авіакомпаній, які були зареєстровані і функціонували в Україні, кількість державних становило 44%, то на початок 2010 р. кількість державних авіакомпаній зменшилась до 30%. Експлуатаційними підприємствами ЦА України недержавного сектора в 2010 р. було перевезено 49,5% пасажирів, 32,9% фузів, 42,9% пошти. Пасажирооборот авіапідприємств недержавного сектора склав в 2010 р. 55,2% , тонно-кілометраж - 29,4% (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Експлуатаційна діяльність підприємств цивільної авіації України
державного та недержавного секторів у 2010 р.**

	Державний сектор	Недержавний сектор
Перевезено: пасажирів, тис. чол.	636,2	624,4
вантажу, тис. т	44,5	21,8
пошти, тис. т	0,4	0,3
Пасажирооборот, млн. пас. км	819,5	1011,7
Тонно-кілометри, млн. т-км	289,5	120,7

Авіапідприємства недержавного сектора ефективніше використовують виробничий потенціал, мають кращі фінансові результати діяльності, ніж

державні. Так на початку 2010 р. з 48 державних авіапредприємств 33 (68,8%) були збитковими. Тому в авіаційному транспорті необхідно продовжити приватизацію. У державній власності має лишатися лише система навігації повітряного руху на основі повного відшкодування витрат.

Відносно ж двох столичних аеропортів і декількох аеродромів, що окремо претендують на провідну роль (незважаючи на явне лідерство аеропорту Бориспіль), існує думка про перспективність об'єднання їх під загальним керівництвом, до якого увійшли б представники аеропортів, центральних властей і військових і далі вже спільно визначали пріоритети розвитку і напрями вкладення коштів. Трохи інша ситуація з регіональними аеропортами, які колись можуть стати прибутковими. У випадку їх роздержавлення контрольний пакет з 50% плюс одна акція або ж блокуючий - 25%, по концепції Укрaviaції, повинен закріплюватися за державою, щоб запобігти ймовірним спробам нових власників репрофільювати або перепродати об'єкт.

У 1999 р. досить привабливий об'єкт - аеропорт Одеса - був переданий у приватну власність. В Укрaviaції стверджують, що і цей експеримент виявився невдалим, і Укрaviaція підняла перед Кабінетом Міністрів України питання про передачу аеропорту Одеса назад в державну власність. Однак мерія Одеси досягла домовленості про спільну розробку проекту та виконанні реконструкції Одеського аеропорту в 2001-2003 рр. з австрійською фірмою «Консалтинг Аеропорт Відень»; приблизна сума проекту - 90 млн. доларів США; реконструкція була завершена в 2004 р.

Література

1. Список_аеропортів_України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Список_аеропортів_України.
2. Рибалкін В.О. Теорія власності / В.О. Рибалкін, І.В. Лазня. – К.: Логос, 2000. – 280 с.
3. Енциклопедія безпеки авіації / Н.С. Кулик, В.П. Харченко и др. Под ред. Н.С. Кулика. – К.: Техніка, 2008. – 1000 с.

Лук'янчук І.Ю.

*Національна Академія Управління, м. Київ
Кафедра «Маркетингу та підприємництва», здобувач*

АДАПТАЦІЙНІ КОМПЕТЕНЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО ЦЕНТРУ БАГАТОПРОФІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасному стану економіки притаманний високий рівень невизначеності. Невизначеність економічного середовища накладає обмеження для використання традиційних методів та інструментів стратегічного управління багатопрофільними об'єднаннями підприємств.

В умовах великої ринкової турбулентності суттєвий потенціал для досягнення конкурентної переваги криється у можливостях, що час від часу відкриваються на динамічних ринках. Зважаючи на те, що стратегія корпоративного рівня багатопрофільного об'єднання спрямована на створення додаткової цінності для бізнес-одиниць, що входять до його складу, здібність

корпоративного центру до сприйняття ринкових сигналів, швидкої адаптації самого центру та структурних одиниць об'єднання до змін економічного середовища набуває в умовах кризи вирішального значення.

Для ринків з великою динамікою змін органічною є відмова від використання ретельно прописаних об'ємних стратегій на користь простих для застосування в умовах турбулентності правил прийняття стратегічних рішень та фокусування ресурсів на розвитку обмеженої кількості стратегічно важливих унікальних компетенцій та бізнес-процесів, що створюють конкурентні переваги для бізнес-одиниць багатoproфільного підприємства. Вірне та вчасно прийняте стратегічне рішення має визначальну роль у досягненні конкурентної переваги. Динамічний стратегічний менеджмент стає ефективним управлінським інструментом корпоративного центру для створення додаткової цінності для підзвітних корпоративному центру бізнес-одиниць.

Організаційна здатність багатoproфільного об'єднання до швидких змін закладається у наданні максимально можливій автономії стратегічним бізнес-одиницям об'єднання, пласкій та мобільній організаційній структурі, ефективних каналах комунікації між корпоративним центром та структурними бізнес-одиницями, адаптивних корпоративних стандартах та політиках, розвитку норм та традицій, що заохочують персонал до постійного навчання та запровадження змін.

За своєю суттю багатoproфільні об'єднання відносяться до структур конгломератного типу, де корпоративний центр додає вартості власникам за рахунок ефективного управління корпоративним портфелем, економічним прогнозуванням, розробкою сценаріїв, узгодженням стратегій корпоративного рівня та рівня стратегічних бізнес-одиниць, розподілу та перерозподілу ресурсів, у тому числі прибутків від окремих бізнесів.

Пастка ілюзій від довгострокового консервативного розвитку захоплюється саме у кризові часи. Політика інвестування та реінвестування прибутку у перевірені часом напрямки бізнесу та відповідні стратегічні одиниці у часи сталого розвитку не може бути одночасно змінена при потраплянні об'єднання у економічну турбулентність, якщо тільки корпоративний центр раніше не відпрацював систему реальної внутрішньо корпоративної конкурентної боротьби за ресурси. Інвестиційні процеси є досить інерційними, тому система інноваційного інвестування має постійно діяти всередині багатoproфільного об'єднання, спонукаючи бізнес-одиниці перманентно конкурувати за інвестиції на внутрішньо корпоративному ринку. При цьому, інвестування у нові для багатoproфільного об'єднання інноваційні проекти, включаючи придбання нових бізнес-одиниць на перспективних напрямках діяльності, має здійснюватися за менш жорсткими критеріями ніж інвестування та реінвестування у традиційні для об'єднання галузі. Здатність багатoproфільного об'єднання до оперативного переміщення ресурсів не може виникнути миттєво і є результатом наполегливої роботи корпоративного центру у попередні, більш спокійні часи.

Будь які масовані інвестиції у часи високої турбулентності мають бути обмежені. Корпоративний центр має приділити більше уваги перерозподілу фінансових ресурсів між стратегічними бізнес-одиницями у залежності від динаміки ринкової кон'юнктури. Динаміка таких перерозподілів може бути

одним з показників ефективності адаптаційної здатності корпоративного центру.

Великим багатопрофільним об'єднанням з багаторівневими організаційними структурами важко адаптуватися до швидких змін. Чим більше ієрархічних рівнів у компанії, тим важче першим, часто слабким, сигналам змін від ринку та споживачів досягти корпоративних рівнів, де приймаються стратегічні рішення. Чим більш динамічною є ситуація на ринку, тим більших зусиль має докладати корпоративний центр до децентралізації компанії і тим глибшим має бути рівень автономії стратегічних одиниць. Показником організаційної гнучкості багатопрофільного об'єднання є кількість управлінських рівнів між працівниками «переднього краю» та корпоративним центром, динаміка зміни кількості автономних підрозділів та середньої чисельності їх працівників, чутливість корпоративного центру до «слабких» ринкових сигналів.

Високі накладні витрати та дорогі в утриманні корпоративні центри є «родовим прокляттям» вітчизняних багатопрофільних підприємств. Породжені ще у часи первинної приватизації та сталого зростання громіздкі корпоративні центри виникли завдяки намаганням мажоритарних власників та вищого корпоративного керівництва сконцентрувати всі процеси зі створення споживчої цінності на власних підприємствах, не віддавати додану вартість за межі об'єднання, все координувати і всім управляти з одного центру, і, таким чином, обійняти те, що обійняти неможливо. У часи кризи великі накладні витрати стають не підйомним тягарем для багатопрофільного об'єднання. Рекомендації сучасної економічної науки щодо концентрації багатопрофільних підприємств переважно навколо стратегічно важливих ключових компетенцій все ще не знаходять відгуку у вітчизняних власників та вищого керівництва багатопрофільних об'єднань. Завдяки наявності значних непродуктивних накладних витрат у вітчизняних багатопрофільних об'єднаннях, будь які зусилля корпоративного центру, які дозволяють зменшити постійні витрати, знизити точку беззбитковості в умовах кризи відразу надають суттєвих додаткових конкурентних переваг об'єднанню.

Сама по собі спроможність корпоративного центру будувати адаптивну корпоративну структуру, розвивати навички структурних одиниць до організаційного навчання, пристосування до ринкової динаміки є однією з його ключових компетенцій, що створює додаткову цінність для підзвітних підприємств і, відповідно, для власників об'єднання.

Спроможність до виявлення нових можливостей та швидкість прийняття відповідних управлінських рішень значною мірою визначається ефективністю внутрішніх комунікацій, організаційною культурою, традиціями та умінням корпоративного центру відслідкувати, протестувати та відібрати для реалізації народжені на «передньому краї» стратегічні ініціативи щодо адаптації до зовнішніх змін.

Важливим виміром здатності багатопрофільного об'єднання до змін є адаптивна спроможність лінійного персоналу. Важко попередньо прогнозувати які саме працівники знадобляться в умовах кризи, які людські та професійні якості будуть затребувані. Корпоративний центр має уважно слідкувати за тим, щоб корпоративний центр та структурні бізнес одиниці об'єднання були

укомплектовані кваліфікованими працівниками з розвинутим чуттям нового, широким світоглядом та здатністю до змін, на усіх ієрархічних рівнях об'єднання витримувалася оптимальна пропорція між працівниками різного віку, культури, ділового досвіду.

Література

1. Syrett M., Devine M., "Managing Uncertainty", Profile Books Ltd., 2012.

Пересунько О.В.

*Уманський національний університет садівництва, м. Умань
Кафедра фінансів та кредиту, аспірант*

ІННОВАЦІЙНІ ЗАХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Науково-технологічний прогрес, визнаний в усьому світі як найважливіший фактор економічного розвитку, все частіше пов'язується з поняттям інноваційного процесу. Цей процес поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво та менеджмент у часі та просторі. Він полягає в одержанні новації й простягається від зародження ідеї до її комерційної реалізації.

Під *інноваціями* у широкому значенні розуміється прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних та соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру [1].

Саме тому проблеми інноваційних заходів підприємств реального сектору економіки постійно перебувають у центрі уваги провідних вітчизняних та зарубіжних науковців. Їм присвятили свої наукові дослідження І. Ансофф, Г. Ассель, О.В.Ареф'єва, В.О. Василенко, О.С.Виханський, Є.П. Голубков, Г.Я. Гольдштейн, Н.П. Гончарова, А.П.Гречан, А.В. Гриньов, І.М. Грищенко, М.П. Денисенко, П. Диксон, П.Друкер, Ф. Котлер, В.Г. Мединський, М.Х. Мескон, М. Портер, Е.О. Уткін, Р.А. Фатхутдінов, Й. Шумпетер та інші.

Сільськогосподарські підприємства України в наш час не мають достатньо ресурсів для впровадження інноваційних заходів, що у кінцевому результаті могло б підвищити конкурентоспроможність на ринку та забезпечити отримання більшого обсягу додаткових вигод.

Основним завданням економічної політики України є подальший розвиток інноваційної моделі з метою прискорення темпів розширеного відтворення, досягнення стабільної конкурентоспроможності на світовому ринку шляхом здійснення експорту високотехнологічної продукції в його загальній структурі, поступове забезпечення необхідних темпів імпортозаміщення, раціонального використання усіх видів економічних ресурсів. У зв'язку з цим виникає необхідність активізації інноваційної діяльності на підприємствах аграрного сектору, яка відіграє особливу роль у ринкових умовах.

Ключову роль в ініціації інноваційних процесів відіграє наукова сфера, діяльність якої регулюється Законом України «Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності». Цей Закон визначає:

- роль держави у розвитку науки і техніки, використанні науково-технічних результатів для перетворення суспільного виробництва та задоволення потреб людей;
- основні цілі, напрями та принципи державної науково-технічної політики;
- форми та методи державного регулювання у науково-технічній сфері;
- повноваження державних органів у здійсненні науково-технічної політики;
- економічні та правові гарантії розвитку науково-технічної діяльності.

Слід враховувати, що час постійно знецінює існуючі продукти та технології, тому для уникнення технологічного відставання нововведення слід прогнозувати й займатися ними постійно, а не тільки тоді коли настають критичні обставини.

Інноваційно-спрямований розвиток аграрного підприємства – це такий розвиток підприємства, який досягається шляхом тісної взаємодії соціальної політики, науки, виробництва й спрямований на задоволення соціальних потреб населення, забезпечення якісних перетворень, впровадження нової техніки, прогресивних технологій, підвищення інтелектуального потенціалу, використання нових організаційних форм методів управління, підвищення рівня і глибини використання інноваційних ресурсів підприємства з випуску і переробки сільськогосподарських продуктів.

Інновація - це кінцевий результат впровадження у практичну діяльність продуктів розумової праці – ідей, винаходів, що призводять до створення кращих за властивостями нових видів продукції, технологій організаційних форм і, в кінцевому результаті, до одержання певного економічного, науково-технічного, соціального, екологічного, ресурсного або інших видів ефектів.

Спрямування економічного розвитку АПК на інноваційну модель вимагає впровадження заходів з використанням новітніх досягнень науки та техніки. Адже сучасний вітчизняний ринок інновацій передбачає створення реальних умов для переходу економіки на інноваційно-інвестиційну модель розвитку та впровадження механізму диференційованого пільгового оподаткування підприємств залежно від рівня їх інноваційної активності, стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських установ та організацій до введення в господарський обіг нематеріальних активів, утворення галузевих інноваційних фондів.

Сьогодні слід констатувати, що інноваційні процеси в економіці не набули масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшуються з кожним роком і становить зараз 12-14%, що менше в 3-4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення наукових досліджень в інтересах свого виробництва. Таке становище обумовлено як дефіцитом коштів, так і відсутністю в останні роки дійової державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зародки

якої були поступово скасовані щорічними, в останні 5 років, поправками до відповідних бюджетних та інших законів. Реформи у сільському господарстві проводилися передусім задля ліквідації існуючих крупних колективних і державних господарств та розпаювання землі. Проте ефективного фермерства замість цих господарств створити не вдалося, однак за час реформ село втратило понад 2/3 парку тракторів, зернозбиральних комбайнів і вантажних автомобілів. Виробництво продукції сільського господарства на певний період часу лягло на плечі господарств населення, яке змушене за відсутності технічних засобів і коштів на їх закупівлю перейти на примітивне ведення господарства [2].

Міжнародний досвід свідчить про те, що бюджетні інвестиції у сільськогосподарську освіту, НДДКР мають високий рівень окупності (40-60%) незалежно від рівня розвитку регіону, тому що саме вони здатні вирішувати структурні проблеми аграрного сектору і стимулювати соціально-економічних розвиток суб'єктів господарювання [3].

Отже, з вище зазначеного можна стверджувати, що перспектива використання інноваційних заходів аграрними підприємствами досить позитивна, про що свідчить досвід економічно розвинених країн. Також слід зазначити, що найбільш оптимальними шляхами підвищення рівня інноваційних заходів сільськогосподарськими підприємствами є:

- покращення нормативно-законодавчої бази регулювання інноваційної діяльності;
- запровадження дієвого механізму бюджетного фінансування інноваційних заходів;
- налагодження співпраці з міжнародними науковими центрами;
- інвестиційна підтримка нововведень.

Література

1. Василенко В.А. Операционное и ситуационное управление в системе менеджмента: Учебное пособие / В.А. Василенко, И.Е. Мельник. – М.: МГИУ, 2001. – 532 с.
2. Жибак М.М. Стан проблем та шляхи удосконалення інноваційної діяльності в аграрних підприємствах / М.М. Жибак // Інноваційна економіка. – 2012. – № 36. – С. 66-67.
3. Ігнат'єва Т.Г. Бюджетна підтримка інноваційної діяльності аграрних підприємств України: стан, особливості та проблеми / Т.Г. Ігнат'єва // Інноваційна економіка. – 2012. – № 27. – С. 243.

Плотнікова М.Ф., канд. екон. наук, доцент

Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

Кафедра менеджменту інвестиційної діяльності, доцент

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Доцільність розвитку сільських територій визначена загальним їх занепадом, вимиранням сіл, відсутністю системного підходу до їх управління, потребою відродження культурно-історичної спадщини, підвищення добробуту й якості життя сільського населення, формування передумов до забезпечення продовольчої безпеки в країні.

Емпіричний аналіз та досвід ведення господарської діяльності засвідчив дієвість механізму досягнення цілей розвитку сільських територій через активізації процесів кооперації праці та підвищення рівня самовизначення сільського населення шляхом об'єднання поселенців. Іншим перспективним напрямом формування передумов самовизначення є сприяння становленню ринку органічної продукції, безвідходних та біотехнологій, що розвиваються досить високими темпами, проте ще недостатньо сформувалися. Водночас ресурсний потенціал індивідуальних мешканців та окремих родин є значною мірою обмежений. На цьому тлі основними засадами й конкурентними перевагами розвитку сільських населених пунктів є інтеграційний підхід в управлінні суспільно-економічною системою.

Успішна діяльність окремих кооперативних утворень в економіці, соціальній сфері, освіти, культури, охороні здоров'я забезпечується активізацією роботи громади в межах виконання соціальних договорів, шляхом реалізації державно-приватного партнерства. Малобюджетні проекти сільських поселень (до 500 тис. грн.) із залученням до 10 чоловік (висококваліфікованих спеціалістів та консультантів) у їх реалізації та безпосередньої участі всіх поселенців засвідчили позитивні надбання у напрямках відновлення виробничої та, в першу чергу, соціальної інфраструктури, зокрема доріг, будівництві та ремонті дошкільних та шкільних навчальних закладів. Реалізація стратегії розвитку, як правило, є стратегією концентрації, спрямованої на поступове вирішення нагальних питань поселення з подальшим розширенням сфер діяльності та посиленням їх ресурсного забезпечення. Модель інтеграційного утворення наведена на рис. 1.

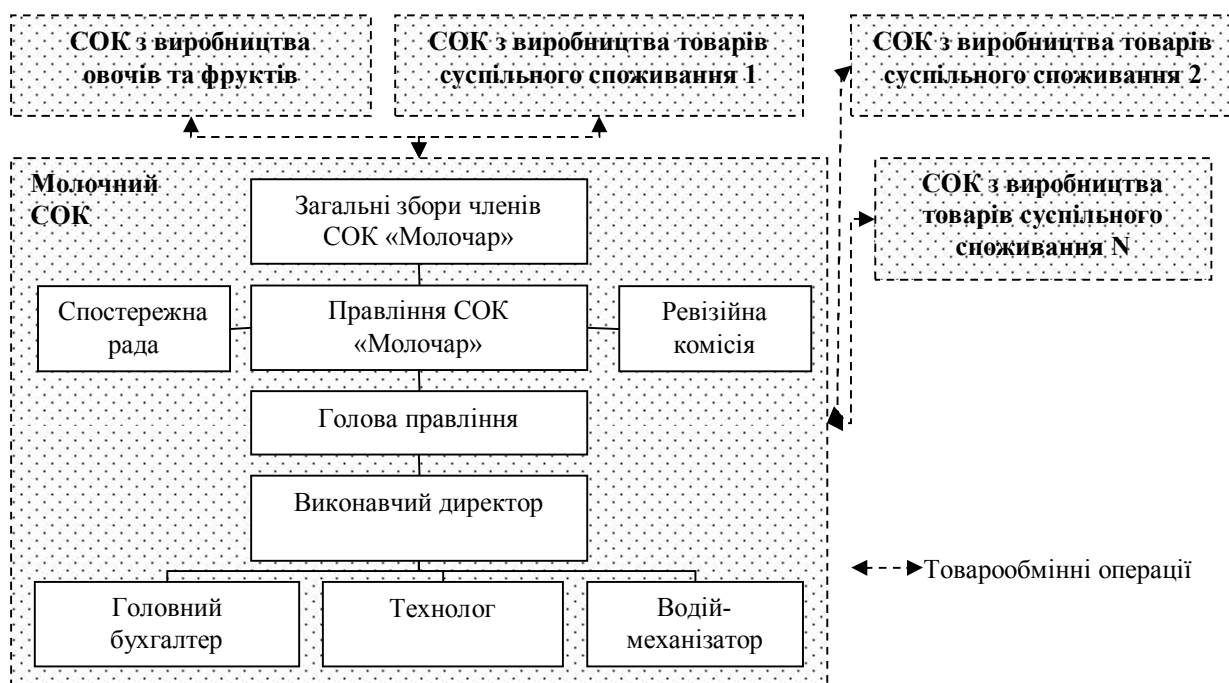

Рис. 1. Лінійно-функціональна модель інтеграційного об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК)

Практика господарської діяльності на сільських територіях в країнах Європи, зокрема Нідерландів, Данії, США, Латинської Америки засвідчила успішність господарської діяльності за умови участі фермерів в кількох

кооперативних утвореннях. Український досвід турботливого ставлення до землі та інших ресурсів найкраще розкривається за умови формування невеликих поселень, що діють на засадах самозабезпечення й спричиняють позитивний вплив на адміністративні території. Взаємодія окремих поселень чи їх груп спроможна спричинити синергетичний ефект, що є запорукою продовольчої безпеки та стійкого розвитку.

Література

1. Протасова Л.В. Аналіз виробництва молока та молочних продуктів в Україні / Л.В. Протасова // Вісник ЖДТУ. Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Випуск 1(16). – С. 229-234.
2. Батуріна Г.М. Родова садиба – один із напрямів сталого розвитку сільських територій / Г.М. Батуріна // Агроінком. – 2013. – № 4-6. – С. 102-109.

Повшук В.В., Гурнович Ю.А.

*Національний університет ДПС України, м. Ірпінь
Кафедра фінансів, студенти*

ВПЛИВ ЗАПАСУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ

Ключові слова: валютні курси, ринок золота, дорогоцінні метали, фінансова стабільність, сучасні гроші.

Актуальність теми полягає у аналізі динаміки зміни цін на дорогоцінні метали і дослідженні її впливу як на економічну, так і фінансову стабільність.

Інфляція та нестабільні валютні курси підривають довіру вкладників до грошових депозитів, причому як у національній, так і в іноземних валютах, тому фінансово-кредитні установи вимушені шукати інші механізми залучення коштів. Найближчим активом до сучасних грошей є дорогоцінні метали, насамперед золото, оскільки саме воно виконувало функції грошей у світі до 70-х років ХХ століття [2].

Дорогоцінні метали є надійним активом, який має попит у всьому світі, тому можна бути впевненим в тому, що економічна і політична ситуації в країні не надто вплинуть на вартість заощаджень. Крім того, ціна на даний актив в Україні має стійку тенденцію до збільшення. На 30.09.2011 ціна на золото в Україні на міжбанківському ринку сягнула 13196,3 грн. за 1 тройську унцію, на 30.09.2010 – 9273,3 грн., на 30.09.2009 ціна на золото становила 6887,65 грн., а на 30.09.2008 – 4474,3. Отже, вартість золота за три роки зросла майже втричі (на 54 % з 30.09.2008 до 30.09.2009, на 35 % з 30.09.2009 до 30.09.2010 та на 142% з 30.09.2010 до 30.09.2011, а на кінець 2012 року ціна зросла до 13258,39 грн., тобто на 5%, порівняно з 2011 роком) [1]. Все це робить вкладення у банківські метали ефективним джерелом залучення ресурсів, особливо в умовах економічної кризи, коли населення втрачає довіру до грошей.

Світовий ринок золота не є стабільним. Відомі випадки, коли золото вдвічі втратило в ціні, так у 1980-1985 роках піднесення світової економіки стало причиною для зниження вартості золота з 612 до 317 дол. США за

тройську унцію. А за підсумками минулого тижня золото подешевшало відразу на 10%. Причиною тому було зміцнення позицій долара.

Очевидно, на падіння ціни на золото подіяли інші фактори. По-перше, загальний песимістичний настрій ринків. По-друге – і це головний фактор – зміцнення долара.

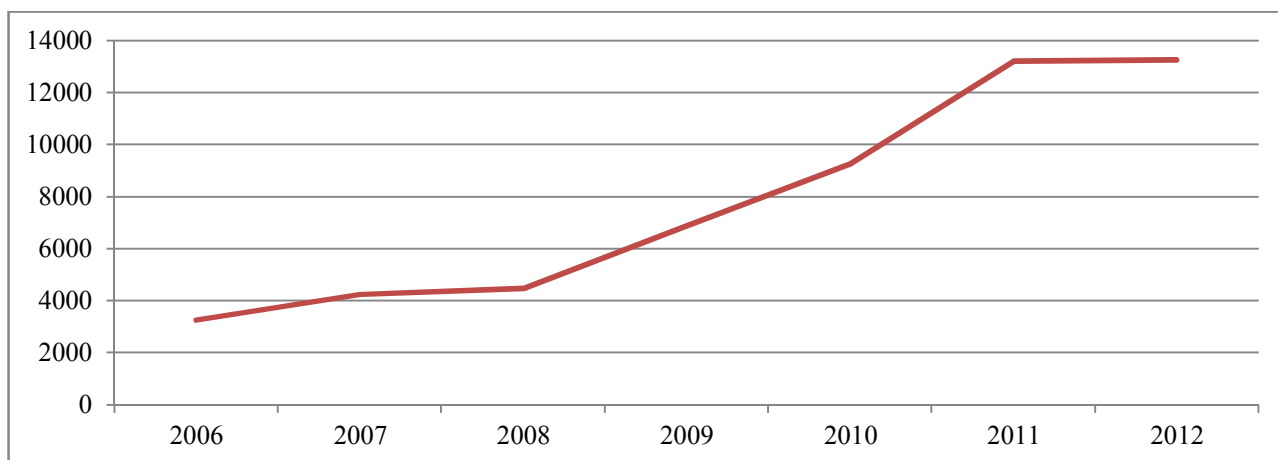

Рис. 1. Динаміка зміни курсу ХАУ/UAH в період з 2006 по 2012 роки*

*Джерело: побудовано авторами на основі даних сайту <http://tables.finance.ua/ua/metals/official>

Стабільність дорогоцінних металів набагато вища, ніж у грошей. Це і є основною причиною того, що дорогоцінні метали стали одним з основних засобів вкладення і зберігання коштів [3].

Отже, можна зробити висновок, що дорогоцінні метали, а особливо золото є досить вагомим чинником впливу на фінансову стабільність України. А особливо, на українську гривню.

Література

1. Держкомстат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Савчук Н.В. Ринок золота: сучасний стан та перспективи розвитку / Н.В. Савчук// Цінні папери України. – 2011. – № 1. – С. 2.
3. Михальський В.В. Про фінансові та товарні аспекти ринку золота як один із чинників зростання економіки / В.В. Михальський // Фінанси України. – 2010. – № 4.
4. Офіційний сайт finance.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tables.finance.ua/ua/metals/official/>.

Шніцер І.Р.

*ДВНЗ "Ужгородський національний університет", м. Ужгород
Кафедра громадського здоров'я, асистент*

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

На сьогоднішній день спостерігається низка проблем у функціонування практично кожного закладу охорони здоров'я, що пов'язане з гальмуванням ринкових перетворень у сфері охорони здоров'я, дефіцитом фінансових ресурсів, відсутністю потрібної кількості висококваліфікованих управлінських кадрів, складністю переорієнтації надання послуг з охорони здоров'я з

безоплатної форми на платну. Все це актуалізує пошук шляхів поліпшення функціонування установ охорони здоров'я. Це завдання тісно пов'язане з вирішенням проблеми збереження, зміцнення і примноження здоров'я населення як основною складовою людського капіталу і ключового чинника соціально-економічного розвитку країни. Саме тому, розв'язання проблем у сфері охорони здоров'я і поліпшення умов створення і функціонування установ охорони здоров'я є перманентно в центрі уваги таких українських вчених, як: Шевчук Л.Т., Поживилова О.В., Орлатий М.К., Карамішева Д.В., Федак Н.М., Шевчук І.Б., Рудень В.В., Куценко В.І., Трилленберг Г.І., Ситаш Т.Д., Корнійчук О.П., Арзянцева Д.А. та ін. Серед зарубіжних учених слід зазначити роботи Максименко Л.Л., Сюркової С.М., Єгорова Є.В., Кіма М.Є., Дуганова М.Д., Руцик Ю.О., Жаворонкова Е.П., Чебикіна Д.В., Фунтикова А.С. та ін.

Насамперед зазначимо, що надалі кажучи про заклад охорони здоров'я, матимемо на увазі дефініцію «заклад охорони здоров'я», тлумачення якої подається у чинному законодавстві України, де вона визначена як юридична особа будь-якої форми власності і організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, основним завданням якої є забезпечення медичного обслуговування (не обов'язково обмежується меддопомогою) населення на основі відповідної ліцензії і професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників [1].

По видах надання меддопомоги заклади охорони здоров'я діляться на такі групи [2]:

1) установи охорони здоров'я по забезпеченню надання первинної медико-санітарної допомоги (центри первинної медичної (медико-санітарної) допомоги; амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та медичні пункти);

2) установи охорони здоров'я по забезпеченню надання вторинної меддопомоги (багатопрофільні лікарні інтенсивного лікування, багатопрофільні дитячі лікарні інтенсивного лікування, лікарні планового лікування, лікарні відновного (реабілітаційного) лікування, центри з медичних консультацій і діагностики, спеціалізовані медичні центри, хоспіси);

3) установи охорони здоров'я по забезпеченню надання третинної меддопомоги (багатопрофільні обласні лікарні, високоспеціалізовані медичні центри, багатопрофільні обласні дитячі лікарні);

4) установи охорони здоров'я системи екстреної меддопомоги.

Поліпшення функціонування установ охорони здоров'я треба розглядати як процес пошуку рішень, розробки і проведення низки заходів, спрямованих на підвищення медичної (зниження рівня захворюваності населення), соціальної (збільшення тривалості життя населення, задоволеність системою надання меддопомоги) і економічної (найбільш економічне використання наявних ресурсів, розвиток громадського виробництва) ефективності функціонування установ охорони здоров'я шляхом комплексного використання і розвитку усіх чинників і ресурсів для якнайшвидшого подолання кризового стану національної системи охорони здоров'я. Результатом поліпшення функціонування установ охорони здоров'я, як на стратегічному, так і тактичному рівнях має бути збереження, зміцнення і примноження здоров'я населення країни.

Для забезпечення високого рівня ефективності функціонування установи охорони здоров'я повинні зберігати високу якість наданих послуг, освоювати нові медичні технології діагностики, лікування і профілактики хвороб, вводити нові механізми планування, фінансування і управління діяльністю, гарантувати належні умови роботи і захисту медичних і фармацевтичних працівників, підтримувати прибутковість на прийнятному рівні і створювати конкурентні переваги (для приватних установ). Досягнення обкреслених цілей обумовлює необхідність виявлення і використання резервів підвищення ефективності функціонування установ охорони здоров'я, а також розробки програм ефективізації функціонування установ охорони здоров'я.

Такі програми обґрунтовують безперервний процес стратегічного прогнозування, оперативного планування, постійного контролю за використанням чинників зростання ефективності діяльності установ охорони здоров'я в сучасних умовах господарювання, постійне вивчення резервів підвищення і створення умов для їх реалізації. Програми ефективізації функціонування установ охорони здоров'я повинні розроблятися на макро- (держава), мезо-(регіон) і мікрорівні (установа охорони здоров'я).

Вважаємо, що ефективізація функціонування установ охорони здоров'я потребує рішення наступних завдань:

- впорядкування умов і підвищення рівня оплати праці працівників сфери охорони здоров'я;
- удосконалення правових аспектів діяльності приватних установ охорони здоров'я;
- поліпшення умов роботи і перебування пацієнтів в установах охорони здоров'я;
- врегулювання питань діяльності господарюючих суб'єктів різних форм власності і різних організаційно-правових форм, які здійснюють медичну і іншу діяльність, в одній установі охорони здоров'я;
- оптимізація існуючої мережі закладів охорони здоров'я;
- забезпечення розвитку здорової конкуренції між державними і приватними закладами охорони здоров'я;
- зміна стереотипів надання послуг з охорони здоров'я;
- розвиток медичного страхування;
- модернізація матеріально-технічної бази;
- впровадження медичних інформаційних систем;
- підвищення мотивації персоналу, що забезпечить формування і утримання висококваліфікованих кадрів, а також зниження плинності кадрів;
- використання маркетингових комунікацій в діяльності установ охорони здоров'я;
- розвиток медиации у сфері медичних правовідносин;
- розширення співпраці із закордонними медичними установами;
- застосування аутсорсингу в організації надання медичних і лабораторних послуг і тому подібне.

Таким чином, поліпшення функціонування установ охорони здоров'я шляхом забезпечення ефективізації їх діяльності є одним з першочергових завдань їх керівників, органів центральної і місцевої влади. Це завдання потребує розв'язання в найближчій перспективі. Адже, без цього неможлива

побудова сучасної європейської демократичної держави з високими стандартами життя.

Література

1. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 4. – Ст. 19.
2. Проект Закону України "Про особливості діяльності закладів охорони здоров'я" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20120924_2.html.

*Юркова Н.О., Павленко М.П., студенти
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця
Науковий керівник: Фурман Т.Ю., канд. пед. наук
Кафедра бухгалтерського обліку, доцент*

АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Досліджуючи розвиток української держави на сучасному етапі її суспільного розвитку стає очевидною неспроможність країни розв'язати соціальні проблеми суспільства. Демографічні тенденції суттєво впливають на формування людського капіталу, який повинен відповідати сучасним вимогам ринкової економіки. Тому проблема поліпшення демографічної ситуації є основною складовою поліпшення соціального та економічного становища.

Протягом останніх років багато як зарубіжних, так і вітчизняних вчених займаються дослідженням демографічної ситуації в країні, серед яких Ковпак Л., Збарський В.К., Горьовий В.П., Весельська Л.А., Лібанова Е. та інші. У своїх дослідженнях вони акцентують увагу на зміну чисельності та сучасний стан населення (його кількість), статево-вікову структуру, етнічний та професійний склад.

На нашу думку, демографічні прогнози є важливими для формування довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни, а саме: – вони дають змогу передбачити суспільні загрози і виробити запобіжні заходи, зокрема передбачити фінансову нестабільність пенсійної системи, дестабілізації ринку праці; – без статистичних демографічних прогнозів не можливо визначити розмір дохідної частини бюджету, яка залежить від чисельності робочої сили освіти та кваліфікації працівників; – аналіз статистичних демографічних даних дає змогу визначити перспективи розвитку соціальної інфраструктури.

Проблема відтворення населення потребує постійної уваги та подальшого вивчення, оскільки від чисельності населення залежить величина та використання сукупного національного доходу, обсяг і структура споживчого попиту, рівень трудової активності населення, можливості і терміни освоєння перспективних економічних районів, визначається можливий приріст (зниження) трудових ресурсів та ін.

Необхідно зазначити, що історичні події ХХ ст. негативно вплинули на демографічну ситуацію в Україні, а саме Світова війна, Голодомор, колективізація, Чорнобильська катастрофа. Економічна криза, яка розпочалася в 2008 р., також здійснила свій негативний вплив на чисельність населення [3].

Демографічну ситуацію досліджено на основі використання статистичних даних, зокрема матеріалів Всеукраїнських переписів населення, статистичних збірників Держкомстату України. На основі цих даних можна сказати, що однією з проблем соціально-економічного розвитку України є відчутне загострення демографічної ситуації. Результатом скорочення чисельності населення стає деформація всіх основних демографічних показників: тривалості життя, статеві-вікової структури населення, шлюбності, розлучення, еміграції тощо в бік їх погіршення.

Варто зазначити що до 1994 року показник чисельності населення України повільними темпами зростає, а починаючи з 1995 року ця тенденція змінилася на протилежну.

Станом на 1 вересня 2013 року чисельність населення України становила 45461627 млн. мешканців, з них міське населення складає 31312828 млн. (68,6%), сільське 14148799 млн. (31,4%) [5].

За січень-вересень 2013 року народилось 373,6 тис. дітей, померло 525,9 тис. осіб. Природне скорочення склало 152,3 тис. чол.

Зниження чисельності населення України, обумовлене постійним зниженням народжуваності і тенденцією досить високої смертності населення [4].

За 2001-2013 рр. смертність протягом всього періоду істотно перевищує народжуваність, але також бачимо, що народжуваність, хоч і повільними темпами, проте зростає, а смертність зменшується (табл. 1).

Таблиця 1

Базисні та ланцюгові показники динаміки чисельності населення України за 2001-2013 рр.

Роки	Чисельність населення, млн.	Абсолютний приріст, млн.		Темп росту, %		Темп приросту, %		Абсолют. значення 1 % приросту, грн.
		До 2001 року	До попер. року	До 2001 року	До попер. року	До 2001 року	До попер. року	
2001	48,9	-	-	100	-	-	-	-
2002	48,5	-0,4	-0,4	99,18	99,18	-0,82	-0,82	0,489
2003	48	-0,9	-0,5	98,16	98,97	-1,84	-1,03	0,485
2004	47,6	-1,3	-0,4	97,34	99,17	-2,66	-0,83	0,48
2005	47,3	-1,6	-0,3	96,73	99,37	-3,27	-0,63	0,476
2006	46,9	-2	-0,4	95,91	99,15	-4,09	-0,85	0,473
2007	46,6	-2,3	-0,3	95,30	99,36	-4,70	-0,64	0,469
2008	46,4	-2,5	-0,2	94,89	99,57	-5,11	-0,43	0,466
2009	46,1	-2,8	-0,3	94,27	99,35	-5,73	-0,65	0,464
2010	46	-2,9	-0,1	94,07	99,78	-5,93	-0,22	0,461
2011	45,8	-3,1	-0,2	93,66	99,57	-6,34	-0,43	0,46
2012	45,6	-3,2	-0,2	93,25	99,56	-6,75	-0,44	0,458
2013	45,5	-3,3	-0,1	93,15	99,55	-6,85	-0,45	0,44

Аналіз статистичних даних свідчить, що в період з 2001 по 2013 рр., кількість населення зменшилося на 3,4 млн. осіб (на 7%).

Загрозою для перспектив розвитку нації стають обсяги й темпи депопуляції, тобто абсолютного зменшення населення внаслідок перевищення кількості померлих над кількістю народжених. Вона розпочалася в Україні з 1991 року. Втрачені в Україні традиції багатодітності призвели до того, що сумарний показник народжуваності, тобто кількість дітей, що їх може народити кожна жінка впродовж усього репродуктивного періоду свого життя, зменшився від 2,0 у 1990 р. до 1,1 дитини у 2013 р., а для розширеного відтворення населення необхідно мати 2,2-2,4 дитини [2].

Внаслідок зниження народжуваності населення країни "старішає". Частка осіб похилого віку становить загалом по Україні понад 1/5, а в селах – 1/3 всього населення. Крім цього, різко зменшилася кількість шлюбів, зростає число розлучених, удівців і особливо удовиць, збільшується частка бездітних і одnodітних родин, а це ще більше загострює демографічні перспективи держави.

Головною ознакою сучасної демографічної кризи є те, що в Україні відбуваються негативні зміни не тільки у кількості, але й у якості населення.

Під час обстеження стану здоров'я населення виявилось, що рівень загальної захворюваності в Україні – один із найвищих серед країн на теренах колишнього Радянського Союзу. Поширюються соціальні хвороби. Так, за рівнем захворюваності алкоголізмом і наркоманією Україна перебуває на другому місці серед зазначеної групи країн. Існує тенденція значного погіршення здоров'я нинішніх дітей і підлітків. Лише один з чотирьох-п'яти може вважатися цілком здоровим. Проблема поліпшення здоров'я населення сьогодні перетворилася у проблему його елементарного збереження.

Серед причин смерті населення України в січні 2013 р., як і в січні 2012 р., перше місце посідали хвороби системи кровообігу, друге – новоутворення, третє – зовнішні причини смерті.

Дослідження науковців Інституту демографії та соціальних досліджень свідчать, що кількість померлих компенсується новонародженими лише на 52,8 %, що значно знижує передумови сприятливого демографічного розвитку країни. Усі ці фактори призводять до природного скорочення чисельності населення, яке за прогнозами науковців, до 2016 р. скоротиться до 44,5 млн. осіб.

Демографічна політика України в сучасних умовах повинна бути направлена не тільки на стимулювання народжуваності, але і на зміцнення сім'ї, підвищення матеріального добробуту людей, зниження захворюваності і смертності.

Висновки: демографічні процеси не можуть залишатися без уваги держави, оскільки вони торкаються найважливіших сфер життя людей і рівня економічного розвитку країни. Вирішення демографічних проблем в Україні необхідно розглядати на національному та регіональному рівнях, оскільки несприятлива демографічна ситуація негативно впливає на соціально-економічні показники розвитку як окремих регіонів, так і держави загалом [1].

Література

1. Збарський В.К. Демографічні проблеми в Україні та шляхи їх розв'язання [Текст] / В.К. Збарський, В.П. Горьовий // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 114-117.
2. Ковпак Л. Соціальний розвиток України та процеси євроінтеграції: демографічний аспект (1991-2011 роки) [Текст] / Л. Ковпак // Українознавство. – 2009. – № 2. – С. 175-179.
3. Шаповал А. Демографічний стан і проблеми відтворення населення України / А. Шаповал // Віче. – 2009. – № 20. – С. 22-24.
4. Всеукраїнський перепис населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrcensus.gov.ua.
5. Статистична інформація / Держ. ком. статистики України. Офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

*Яковишина Н.А., канд. екон. наук, доцент; Демешко Ю.О., студентка
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

В умовах впровадження ринкових відносин в Україні, функціонування бюджетних установ характеризується розширенням сфер діяльності, Отож необхідні заходи та методи впливу зі сторони держави, щодо забезпечення о функціонування та життєдіяльності бюджетної установи державою. Проте внаслідок нестабільної політичної ситуації та суперечливої законодавчої бази правильне і раціональне ведення бухгалтерського обліку стає просто необхідним. На сьогоднішній день бухгалтерський облік є своєрідною системою управління, який також має свої невідповідності та потребує вдосконалення.

Питання модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі висвітлено у працях Берези С.Л., Бутинця Т.А, Грабовоь Н.В., Джоги Р., Кружального М.В., Лемішовського В.І. ,Лучко М.Р., Ляшенко С., Сопко В.В., Чижевської Л.В. та ін. Проте, вітчизняний бухгалтерський облік у бюджетній сфері не є ідеальним і вимагає удосконалення, що зумовлює актуальність питання та вказує на необхідність подальших досліджень.

За останні роки у бюджетній сфері відбулись значні перетворення: змінилось бюджетне законодавство; впроваджено казначейське обслуговування бюджетних коштів та облік зобов'язань розпорядників коштів у системі органів державної казначейської служби ; створено централізовану модель управління державними ресурсами через єдиний казначейський рахунок. Тобто змінюється система бюджетного процесу, стає іншим порядок відображення операцій в обліку та звітності. Саме це й стало фундаментом реформи в бухгалтерській галузі.

Реалізація функцій і завдань бухгалтерського обліку в бюджетних установах, вимагає формування нових підходів, які виникають в сучасних умовах. По-перше, це розвиток міжнародних зв'язків і необхідність впровадження міжнародних стандартів в державному секторі. По-друге, проведені дослідження свідчать, що необхідна розробка інтегрованого плану

рахунків бюджетного обліку. По-третє, розвиток бюджетної системи та розширення сфер діяльності бюджетних установ вимагає відповідного удосконалення вітчизняної облікової термінології.

В Україні основні напрямки та положення реформування обліку в бюджетній сфері відповідно до сучасних вимог законодавчо закріплені Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки» від 16 січня 2007 року № 34 [1]. При цьому варто зазначити, що реалізації зазначених заходів відбувається дуже повільно або й взагалі існує лише на папері.

Основними завданнями стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки є удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку [1].

Модернізація системи бухгалтерського обліку сприятиме удосконаленню

- управління державними фінансами;
- системи стратегічного бюджетного планування;
- порядку складання і виконання бюджету на основі програмно-цільового методу;
- системи контролю за процесом виконання бюджету [2, с. 16];
- інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами.

Основними напрямками реалізації стратегії є [2, с. 17]:

а) удосконалення системи бухгалтерського обліку:

- розподіл між суб'єктами бухгалтерського обліку повноважень щодо ведення обліку активів, зобов'язань, доходів та витрат;
- розроблення та запровадження єдиних національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, гармонізованого з бюджетною класифікацією;

б) удосконалення системи фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів шляхом:

- удосконалення методології складання форм звітності;
- розроблення та запровадження нових форм фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів;
- удосконалення методів складання та консолідації фінансової звітності та звітності про виконання бюджетів з використанням сучасних інформаційних технологій;

в) створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи, що передбачатиме:

- модернізацію фінансово-бухгалтерських служб;
- забезпечення казначейського обслуговування усіх суб'єктів державного сектору;
- адаптацію бюджетної системи, створеної на засадах програмно-цільового методу, до нових методологічних принципів системи бухгалтерського обліку;

– посилення контролю з боку органів Державного казначейства за дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складення звітності;

– удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів фінансово-бухгалтерських служб;

– уніфікацію програмного забезпечення, що використовується суб'єктами державного сектору, з метою забезпечення обміну інформацією між Міністерством фінансів, органами Державного казначейства і суб'єктами державного сектору з використанням баз даних та інформаційних систем.

Основними шляхами модернізації бухгалтерського обліку є розробка стандартів ведення бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних зразків, покращення системи ведення та зберігання його, удосконалення нормативної бази яка забезпечує ведення бухгалтерського обліку, перехід на єдині встановлені засади та інші [3, с. 347].

Облік у бюджетних установах є одним з важливих галузевих обліків в Україні, нормативна база якого продовжує розвиватися і сьогодні. Удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і фінансової звітності, створення уніфікованого підходу щодо організаційно-інформаційного забезпечення обліку дасть змогу модернізувати систему обліку та звітності у бюджетній сфері.

Удосконалення системи бухгалтерського обліку передбачає розробку та запровадження національних стандартів, єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, узгодженого з бюджетною класифікацією та розподіл між бухгалтерами повноважень щодо ведення обліку активів, зобов'язань, доходів та витрат [3, с. 348].

Для того, щоб модернізувати бухгалтерський облік потрібне створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи, адаптування бюджетної системи до нових методологічних принципів системи бухгалтерського обліку, модернізувати фінансово-бухгалтерські служби, посилити контроль з боку органів Державного казначейства за дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складання звітності [4, с. 4].

Удосконалення також потребує й меморіально-ордерна форма обліку, яка застосовується сьогодні в бюджетних установах вона має суттєві недоліки, основними з яких є трудомісткість, недостатня пристосованість облікових реєстрів до системи звітних показників що зумовлює необхідність у додаткових вибірках, розрахунках і групуваннях при складанні звітності та розрахованість її переважно на обробку інформації вручну. Також не можна залишити без уваги та підтримки розвиток професійних організацій бухгалтерів в Україні. Через реальну необхідність мати стійкі джерела інформації про всі зміни, які вносяться в діючі міжнародні стандарти та про нові стандарти, що приймаються, існує потреба у пошуку форм співпраці з Міжнародною Федерацією бухгалтерів, Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності.

Створені в Україні умови для формування та розвитку бухгалтерського обліку потребують значних змін та регулювання з боку держави. Функціонування бюджетної системи України характеризуються наявністю ряду проблемних питань в організації обліку в бюджетних установах.

Таким чином, для модернізації системи обліку в державному секторі необхідним формування єдиної нормативно-правової бази, адаптованої до міжнародних норм та вимог, удосконалення методології обліку та складання звітності, запровадження інформаційних технологій. Зазначені напрями удосконалення обліку в бюджетних установах дозволять забезпечити реальність планових показників бюджету та їх виконання, визначити основні напрями бюджетного фінансування, забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів та збереження коштів загального та спеціального фондів.

Література

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2007 р. № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
2. Литвиненко Л. Модернізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі як складова програми економічних реформ / Л. Литвиненко // Казна України. – 2011. – № 3. – С. 16-18.
3. Марценяк Н.О. Реформування бухгалтерського обліку бюджетних установ: проблеми та перспективи / Н.О. Марценяк // Науковий вісник БДФА. – 2010. – № 4. – С. 346-351.
4. Сушко Н. Перспективи запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в держсекторі / Н. Сушко // Баланс-бюджет. – 2012. – № 4. – С. 2-4.

Секція 4. Технічні науки

УДК 621.307.13

¹Божко К.М., ²Морозова І.В., ³Скок Д.С.*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ
Кафедра наукових, аналітичних та екологічних приладів і систем, ^{1,2}ст. викл., ³студент***ВИМІРЮВАННЯ ТЕМПЕРАТУРИ СОНЯЧНОЇ ПАНЕЛІ ПІРОМЕТРОМ
ПРИ НАГРІВАННІ ЇЇ ТЕМНОВИМ СТРУМОМ**

В термографії сонячних елементів застосовують метод нагрівання їх прямим темновим струмом [1]. При цьому використовують інфрачервоні термографи, які дозволяють отримувати зображення температурного поля всієї поверхні сонячного елемента і за місцями локального перегріву виявляти місця розташування дефектів кремнієвої пластини. Нами запропоновано здійснювати контроль температурного поля цілої сонячної панелі за допомогою пірометра. При цьому також використовуємо метод нагрівання панелі прямим темновим струмом.

Пірометр є цифровим приладом, який дозволяє дистанційно вимірювати температуру в певній точці поверхні на основі сигналу від інфрачервоного фотоприймача. Пірометр в багатьох випадках може замінити термограф при температурному контролі сонячної панелі, адже висока ціна на термографи заважає їх масовому застосуванню. На основі отриманих даних від пірометра можливе обчислення середньої температури поверхні, а також локалізація місць з підвищеною температурою. Наявність таких місць свідчить про дефекти окремих сонячних елементів.

Для температурного контролю поверхні сонячної панелі нами застосовано метод нагрівання її прямим темновим струмом. Досліджувана панель побудована на 36 сонячних елементах із кристалічного кремнію, які мають послідовне електричне з'єднання. Особливістю методу є живлення панелі від джерела змінної напруги. При цьому нагрівання відбувалось на ділянці додатного півперіоду синусоїди. Керування напругою виконували в ручному режимі. Нагрівали від лабораторного автотрансформаторного джерела (ЛАТР) потужністю 1 кВА. Напругу змінювали в межах від 25 до 45 В. При цьому середня температура поверхні сонячної панелі змінювалась від 16° С до 43° С. Локальних місць перегріву не було виявлено. Це свідчить про високу якість сонячної панелі, а саме однакову величину послідовного опору кожного із сонячних елементів, з яких виготовили дану панель.

Температуру вимірювали пірометром типу Y687. Ця модель має вбудовану лазерну вказівку та рідкокристалічний дисплей з підсвічуванням. Вага приладу 100 г. Діапазон вимірюваних температур: від -50° С до +380° С. Роздільна здатність приладу 0,1° С. Час вимірювання не перевищує 1 с. Прилад використовували в лабораторних умовах (рис. 1). Наступним етапом досліджень може бути температурний контроль сонячних панелей в умовах експлуатації.

Рис. 1. Вимірювання температури поверхні сонячної панелі пірометром

В результаті досліджень, нами доведена дієвість методу нагрівання сонячної панелі прямим темновим струмом та температурного контролю її поверхні пірометром.

Література

1. Ali Ibrahim. Dark Current -Voltage Characteristics and Lock-in Thermography Techniques as Diagnostic Tools for Monocrystalline Silicon Solar Cells // International Journal Of Renewable Energy Research, IJREP, Vol. 1, № 3. – 2011. – Pp. 60-65.

Зміст

Секція 1. Інформаційні системи і технології	3
Загородня Д.І., Ковалок К.Ю., Саченко А.О., Крилов В.М. Алгоритм контурної сегментації в системах відеоспостереження.....	3
Ткачов І.І., Поленок С.П. На шляху до побудови інформаційного суспільства: через кризу імперативного програмування до хмарних обчислень та "третьої платформи".....	5
Секція 2. Економічні науки	12
Бабкіна Є.Ю., Мороз О.І., Погобалова О.В. Сучасні методи виявлення внутрішніх резервів підприємства.....	12
Бутиріна В.М., Хараїм Д.М. Особливості оподаткування прибутку страхових компаній..	13
Галенко О.С. Переваги впровадження корпоративної соціальної відповідальності на рівні підприємства.....	15
Герєга Г.Ф. Концептуальний базис і критерії ефективності діяльності підприємства.....	17
Гізатулін М.Б. Електронний документооборот в бухгалтерському обліку та електронний цифровий підпис.....	19
Горбатюк Л.А., Коротинська Є.П. Управління ризиками в операціях із злиття та поглинання банків.....	21
Даценко А.В., Король І.В. Окремі завдання щодо реформування державного фінансового контролю в Україні.....	23
Даценко Г.В., Демешко Ю.О. Проблеми розвитку державного фінансового контролю в Україні та шляхи їх удосконалення.....	27
Демиденко Н.Ю. Роль ризик-менеджменту у системі фінансово-кредитної безпеки банку.....	30
Ливада В.М. Перспективи розвитку діяльності підприємств цивільної авіації України	33
Лук'янчук І.Ю. Адаптаційні компетенції корпоративного центру багатопрофільного об'єднання підприємств.....	35
Пересунько О.В. Інноваційні заходи та перспективи сільськогосподарських підприємств України.....	38
Плотнікова М.Ф. Інтеграційний характер розвитку сільських територій.....	40
Повшук В.В., Гурнович Ю.А. Вплив запасу дорогоцінних металів на фінансову стабільність.....	42
Шніцер І.Р. Шляхи поліпшення функціонування закладів охорони здоров'я.....	43
Юркова Н.О., Павленко М.П. Аналіз демографічної ситуації в Україні.....	46
Яковишина Н.А., Демешко Ю.О. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку в бюджетних установах.....	49
Секція 4. Технічні науки	53
Божко К.М., Морозова І.В., Скок Д.С. Вимірювання температури сонячної панелі пірометром при нагріванні її темновим струмом.....	53